

Stichting ORTEC Pensioenfonds

Jaarverslag 2012

INHOUDSOPGAVE

Pagina

A	Voorwoord	3
B	Kerncijfers	5
C	Karakteristieken van het pensioenfonds	9
D	Verslag van intern toezicht en het verantwoordingsorgaan	14
E	Bestuursverslag	18
	Hoofdpijnen	19
	Uitbesteding	21
	Kernthema's	22
	Ontwikkelingen in de pensioensector	25
	Pensioenparagraaf	28
	Beleggingen	29
	Financiële paragraaf	32
	Risicoparagraaf	33
	Verwacht en gepland voor 2013	34

JAARREKENING

1	Balans per 31 december 2012	37
2	Staat van baten en lasten over 2012	38
3	Kasstroomoverzicht 2012	39
4	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	40
5	Toelichting op de balans per 31 december 2012	45
6	Toelichting op de staat van baten en lasten over 2012	56

OVERIGE GEGEVENS

1	Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum	62
2	Herstelplan	62
3	Resultaatverdeling	62
4	Actuariële verklaring	63
5	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	65

BIJLAGEN

1	Verloopstaat deelnemers	68
---	-------------------------	----

A VOORWOORD

VOORWOORD

Voor u ligt het jaarverslag van Stichting ORTEC Pensioenfonds (SOP) over het jaar 2012.

Financiële positie van SOP

De dekkingsgraad van SOP bedroeg 112,8% per eind 2012. Per eind maart 2013 was de dekkingsgraad 116,0%. Daarmee is de dekkingsgraad drie kwartaaleinden hoger dan het Minimaal Vereist Eigen Vermogen van 105,6%. Het bestuur zal in mei 2013 de toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) informeren over het feit dat het fonds geen dekkingstekort meer heeft en zal het kortetermijnherstelplan van SOP per 31 maart 2013 beëindigen. Gezien de huidige uitgangspunten is verlaging van de pensioenen niet aan de orde bij SOP.

SOP verleent toeslagen

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2013 alle pensioenrechten en -aanspraken van actieven en inactieven te verhogen met 0,20%.

Aanpassing beleggingsinstructie

Om de speelruimte te vergroten en zo tot een mogelijk beter beleggingsresultaat te komen, heeft het bestuur vorig jaar de beleggingsinstructie aangepast. Dit moet ertoe leiden dat de beleggingsmix beter aansluit bij het beleid (30%/70%).

Intern toezicht

Eind 2012 heeft een visitatie plaatsgevonden. Dit heeft een gemengd beeld opgeleverd. De visitatiecommissie is positief over de aanwezige deskundigheid, maar vindt tevens dat een aantal zaken strakker gestructureerd moet worden. Het bestuur heeft in 2012 het eigen functioneren geëvalueerd en over het geheel genomen positief beoordeeld.

Communicatie

In 2012 is een communicatiebeleidsplan 2013 - 2017 opgesteld en goedgekeurd. Dit bevat de visie van SOP over de wijze waarop het pensioenfonds met haar doelgroepen en omgeving wil communiceren. Er is een website gelanceerd, www.ortecpensioenfonds.nl. Gedurende 2013 wordt de informatie op de site verder uitgebreid. Nieuwe documenten zullen worden toegevoegd en bestuursbesluiten die van belang zijn voor de doelgroepen worden gemeld.

Vooruitblik 2013

In verband met het verhogen van de pensioenleeftijd van 65 naar 67 jaar en diverse andere wijzigingen die in pensioenland op stapel staan moet de huidige pensioenregeling van het fonds aangepast worden. In 2013 en deels mogelijk in 2014 moeten daartoe keuzes worden gemaakt en beslissingen worden genomen. De werkgevers en de Ondernemingsraden gaan hier in de eerste helft van 2013 overleg over voeren en tot afspraken komen. Het bestuur moet die vervolgens implementeren. Deels zal dit tot wijzigingen leiden met een invoerdatum van 1 januari 2014, deels zal het tot wijzigingen leiden die later worden ingevoerd.

Rotterdam, 28 mei 2013

Stichting ORTEC Pensioenfonds
G.T. Timmer, voorzitter

B KERNCIJFERS

KERNCIJFERS

Deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden

	2012		2011		2010		2009		2008	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Deelnemers	561	60,2	516	60,6	493	61,4	475	60,8	489	67,6
Gewezen deelnemers	362	38,9	326	38,3	303	37,7	299	38,2	227	31,4
Pensioengerechtigden	8	0,9	9	1,1	7	0,9	8	1,0	7	1,0
	<u>931</u>	<u>100,0</u>	<u>851</u>	<u>100,0</u>	<u>803</u>	<u>100,0</u>	<u>782</u>	<u>100,0</u>	<u>723</u>	<u>100,0</u>

Bijdragen van werkgevers en werknemers, saldo waardeoverdrachten, pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten (x € 1.000)

	2012	2011	2010	2009	2008
Premie werkgevers en werknemers	3.731	3.312	2.539	2.729	2.180
Premiebijdragen voor risico deelnemers	613	527	457	425	358
	<u>4.344</u>	<u>3.839</u>	<u>2.996</u>	<u>3.154</u>	<u>2.538</u>
Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfondsen	23	97	-24	103	64
Saldo waardeoverdrachten risico deelnemers	-3	-27	-34	-104	-
	<u>20</u>	<u>70</u>	<u>-58</u>	<u>-1</u>	<u>64</u>
Pensioenuitkeringen	150	147	133	118	125
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	284	239	219	207	200

Technische voorzieningen, stichtingskapitaal en reserves en belegd vermogen (x € 1.000)
Dekkingsgraad in %

	31-12-2012	31-12-2011	31-12-2010	31-12-2009	31-12-2008
Technische voorzieningen					
- voor risico pensioenfonds	23.796	21.308	15.298	11.057	10.754
- voor risico deelnemers	3.840	2.847	2.475	1.806	1.176
	<u>27.636</u>	<u>24.155</u>	<u>17.773</u>	<u>12.863</u>	<u>11.930</u>
Stichtingskapitaal en reserves	3.043	-24	1.275	1.768	-874
Beleggingen					
- voor risico pensioenfonds	25.884	20.361	16.031	11.948	8.662
- voor risico deelnemers	3.840	2.847	2.475	1.806	1.176
Liquide middelen	411	244	158	666	970
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	597	666	402	205	328
Saldo overige activa en passiva	-53	13	-18	6	-80
Totaal belegd vermogen	<u>30.679</u>	<u>24.131</u>	<u>19.048</u>	<u>14.631</u>	<u>11.056</u>
Aanwezige dekkingsgraad	112,8	99,9	108,3	116,0	91,9
Vereiste dekkingsgraad	123,6	122,9	124,2	123,9	123,0

Verdeling beleggingsportefeuille (x € 1.000)

	31-12-2012		31-12-2011		31-12-2010		31-12-2009		31-12-2008	
		%		%		%		%		%
Aandelen	7.718	29,8	5.668	27,8	5.233	32,6	3.640	30,5	1.631	18,8
Vastrentende waarden	17.129	66,2	13.952	68,6	10.752	67,1	8.177	68,4	6.961	80,4
Overige beleggingen	1.037	4,0	741	3,6	46	0,3	131	1,1	70	0,8
	<u>25.884</u>	<u>100,0</u>	<u>20.361</u>	<u>100,0</u>	<u>16.031</u>	<u>100,0</u>	<u>11.948</u>	<u>100,0</u>	<u>8.662</u>	<u>100,0</u>

Beleggingsopbrengsten en kosten vermogensbeheer risico pensioenfonds (x € 1.000)

	2012	2011	2010	2009	2008
Directe opbrengsten	359	303	206	134	75
Indirecte opbrengsten	2.185	1.318	1.315	522	243
Kosten vermogensbeheer	-69	-48	15	12	39
	<u>2.475</u>	<u>1.573</u>	<u>1.536</u>	<u>668</u>	<u>357</u>

Beleggingsopbrengsten risico deelnemers (x € 1.000)

	<u>2012</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2008</u>
Indirecte opbrengsten	<u>383</u>	<u>-128</u>	<u>246</u>	<u>309</u>	<u>-426</u>

Beleggingsrendement voor risico pensioenfonds

	<u>2012</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2008</u>
	%	%	%	%	%
Totaal rendement	11,3	9,6	10,3	5,5	3,0

C KARAKTERISTIEKEN VAN HET PENSIOENFONDS

KARAKTERISTIEKEN VAN HET PENSIOENFONDS

Profiel

Het pensioenfonds is op 1 januari 2000 opgericht onder de naam Stichting ORTEC Pensioenfonds (SOP) en is statutair gevestigd te Groningen. De laatste statutenwijziging was op 5 september 2011. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 02068524.

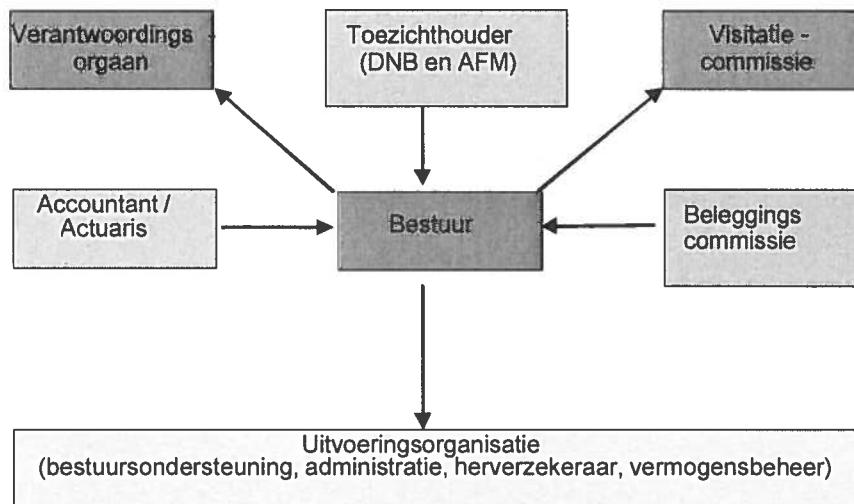
Het fonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij koepelorganisatie Stichting voor Ondernemingspensioenfonds (OPF), welke gefuseerd is in de Pensioenfederatie. Doel van SOP is om, in aanvulling op de wettelijke uitkeringen zoals de AOW en de ANW, een pensioenvoorziening voor de (gewezen) deelnemers en hun nabestaanden te treffen. In SOP nemen werknemers deel van ORTEC Finance B.V. en ORTEC B.V. (hierna te noemen de werkgever).

De pensioenaanspraken van de werknemers waren tot 1 januari 2000 rechtstreeks verzekerd bij verzekeraar Nationale-Nederlanden.

Organisatie van het pensioenfonds

Verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden

In het vervolg van dit hoofdstuk beschrijven wij de huidige organisatie van het fonds aan de hand van het onderstaande schema.

Bestuur van het fonds

Het bestuur is verantwoordelijk voor het beheer van het fonds en het uitvoeren van de door de werkgever toegezegde pensioenregeling, waaronder het doen van pensioenuitkeringen aan gepensioneerden en rechthebbende nabestaanden. Onderdeel van deze verantwoordelijkheid is het inrichten en uitvoeren van interne controlemaatregelen gericht op de juiste en volledige registratie van de gegevens van het fonds.

Het bestuur heeft bevoegdheden krachtens de statuten en reglementen, alsmede de hiermee verbonden uitvoeringsbesluiten en uitvoeringsovereenkomst, tot het verrichten van betalingen en het aangaan van contractuele verplichtingen met derden.

Het bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en reglementen van het fonds, overeenkomstig de vastlegging in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN).

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over beleid, uitvoering beleid en naleving van Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur. Het verantwoordingsorgaan heeft tot taak een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de visitatiecommissie, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, bekend gemaakt en in het jaarverslag opgenomen.

Visitatiecommissie

Het intern toezicht bij het fonds wordt gevormd door een visitatiecommissie. De visitatiecommissie beoordeelt eens in de drie jaar:

- De beleids- en bestuursprocedures- en processen en de checks en balances binnen het fonds;
- De wijze waarop het fonds wordt aangestuurd;
- De wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn.

Het intern toezicht rapporteert aan het bestuur en bespreekt de rapportage en de eventuele daarop voorgenomen bestuursbesluiten met het verantwoordingsorgaan. De bevindingen worden in het jaarverslag vermeld.

Beleggingscommissie

Het bestuur heeft een beleggingscommissie opgericht met als mandaat het uitvoeren van het door het bestuur vastgestelde beleggingsbeleid en de monitoring van de resultaten ten opzichte van de strategische benchmark. Daarnaast adviseert de beleggingscommissie het bestuur ten aanzien van het beleggingsbeleid.

Compliance officer

Het bestuur heeft een interne compliance officer bij SOP benoemd en waarborgt dat deze compliance officer onafhankelijk van het bestuur is.

Uitvoeringsorganisatie

Het pensioenbeheer, inclusief pensioenadministratie, en de bestuursondersteuning zijn uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. kantoorhoudend te Tilburg.

Externe deskundigen

Naast deze (interne) organen kent het fonds ook externe deskundigen.

- De certificerend actuaire rapporteert jaarlijks over de financiële positie van het fonds en geeft een actuariële verklaring af.
- De certificerend accountant controleert de jaarrekening en de verslagstaten ten behoeve van de toezichthouder. Hij rapporteert aan het bestuur in de vorm van een controleverklaring bij de jaarrekening en een accountantsverslag. Hierin wordt melding gemaakt van zijn eventuele opmerkingen en aanbevelingen omtrent de administratieve organisatie en interne controle van het fonds.

Personalia Stichting ORTEC Pensioenfonds per 31 december 2012

Samenstelling van het bestuur

Het bestuur van de Stichting bestaat uit zes leden. Drie leden zijn benoemd door de werkgever en drie leden zijn gekozen uit en door de deelnemers. Met uitzondering van de bestuursleden namens de werkgever, hebben de bestuursleden een zittingstermijn van vier jaar. Aan het eind van het verslagjaar was de samenstelling van het bestuur als volgt:

Naam	Gekozen / benoemd door	Rol
G.T. Timmer	Werkgever	Voorzitter
A.A. Hartog	Werkgever	Plv. secretaris
F. Heemskerk	Werkgever	Lid
C.M. Krijts	Deelnemers	Secretaris
J.E.M. Scholing	Deelnemers	Plv. voorzitter
W.A. Luijten	Deelnemers	Lid

Door het aftreden van de heer A. Van Vliet ontstond op 1 september 2011 een vacature voor een deelnemerslid in het bestuur. Hiervoor werden in de zomer van 2011 verkiezingen gehouden. Mevrouw Krijts is gekozen en benoemd tot bestuurslid (secretaris) van het pensioenfonds. Zij was gekozen gedurende de zittingstermijn van haar voorganger en deze termijn liep op 14 juli 2012 af. In het verslagjaar heeft mevrouw Krijts zich bereid verklaard om voor een periode van vier jaar de functie van bestuurslid namens de deelnemers opnieuw op zich te nemen. Aangezien zich geen andere kandidaten hebben gemeld voor deze functie is mevrouw Krijts herbenoemd als vertegenwoordiger van deelnemers in het bestuur.

Samenstelling van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit drie leden: vertegenwoordiger van deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers. De vertegenwoordiger van de werkgever wordt benoemd door de werkgever en de vertegenwoordiger van de deelnemers door de Ondernemingsraad van de werkgever. De benoeming van de vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden vindt plaats door het bestuur na verkiezing van deze vertegenwoordiger uit de groep pensioengerechtigden. Aan het eind van het verslagjaar was de samenstelling van het verantwoordingsorgaan als volgt:

Naam	Gekozen / benoemd door	Rol
L.J.J. Van der Bruggen	Werkgever	Voorzitter
N. Paulissen	Deelnemers	Lid
R.A.P. Kouijzer	Pensioengerechtigden	Secretaris

Door het verstrijken van de zittingstermijn van het verantwoordingsorgaan per 1 januari 2013, zijn in december 2012 verkiezingen gehouden voor een lid van de pensioengerechtigden. De heer (Ruud) Kouijzer is als enige kandidaat gekozen en hij is vervolgens benoemd als vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan. De heer (Lambert) Van der Bruggen is herbenoemd als vertegenwoordiger van de werkgevers en de heer (Noël) Paulissen is herbenoemd als vertegenwoordiger van de deelnemers.

Samenstelling van de beleggingscommissie

De beleggingscommissie bestaat uit maximaal 4 leden en wordt benoemd door het bestuur. Aan het eind van het verslagjaar was de samenstelling van de beleggingscommissie als volgt:

Naam	Voorgedragen / benoemd door	Rol
A. Van Vliet	Deelnemers / Bestuur	Secretaris
C.G.E. Boender	Werkgevers / Bestuur	Voorzitter
G.T. Timmer	Bestuur / Bestuur	Lid

Compliance officer

Gedurende het verslagjaar was de compliance officer van het fonds:

D. Ament (tot 23 april 2012)
H. Post (vanaf 23 april 2012)

Het bestuur heeft in het verslagjaar de heer Post aangesteld als compliance officer. Daarmee heeft hij op 23 april 2012 de heer D. Ament als compliance officer van SOP vervangen.

Uitvoeringsorganisatie

Aan het eind van het verslagjaar was de uitvoeringsorganisatie van het fonds:

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. te Tilburg

Vermogensbeheerder

Er is een Reimbursement Agreement met Robeco Institutioneel Asset Management B.V.. Het pensioenfonds belegt, naast enkele Robeco fondsen, ook in staatsobligaties bij Binck Bank. De beleggingscommissie zorgt naast het adviseren van het bestuur ook voor het monitoren van het (uitvoerings)proces rondom het vermogensbeheer.

Certificerend Actuaris

Aan het eind van het verslagjaar was de certificerend actuaris van het fonds:

Towers Watson Netherlands B.V. te Rotterdam

Certificerend Accountant

Aan het eind van het verslagjaar was de accountant van het fonds:

Ernst & Young Accountants LLP te Den Haag

**D VERSLAG VAN INTERN TOEZICHT EN HET
VERANTWOORDINGSORGAAN**

INTERN TOEZICHT

Samenvatting van bevindingen van het intern toezicht over uitgevoerde visitatie in 2012

De indruk van de visitatiecommissie is een gemengde: deels positief, maar deels ook één van bezorgdheid. Op basis van de documentatie en de gevoerde gesprekken is de visitatiecommissie van mening dat het bestuur van het pensioenfonds op veel onderdelen deskundig is. Echter bij een aantal onderwerpen zal een meer gestructureerde aanpak van haar activiteiten noodzakelijk zijn en zullen deze onderwerpen in de rapportage en besluitvorming binnen het bestuur meer aandacht behoren te krijgen. De inrichting van het vermogensbeheer behoeft directe actie evenals het inrichten van een riskmanagementstructuur.

De visitatiecommissie heeft tevens moeten constateren dat een aantal aanbevelingen uit het voorgaande rapport niet of slechts gedeeltelijk zijn uitgevoerd. De visitatiecommissie vraagt zich wel af in hoeverre, gezien de omvang van het fonds, de vele actuele onderwerpen en binnen middellange termijn te verwachten wijzigingen in de wet- en regelgeving, het bestuur in staat is hieraan invulling te geven. De visitatiecommissie geeft in overweging om één lid van het bestuur volledig in te zetten en vrij te maken van andere werkzaamheden om deze veranderingen en het daarmee samenhangende proces te begeleiden, dan wel zorg te dragen voor professionele ondersteuning. Het bestuur zal een oordeel moeten vormen over de vraag of de te verwachten inspanningen met de daarmee samenhangende stijgende overheadkosten gedragen kunnen worden bij de blijvend geringe omvang van het fonds.

De visitatiecommissie heeft de gesprekken met het bestuur en het verantwoordingsorgaan als open ervaren.

Belangrijkste aanbevelingen:

De visitatiecommissie is van mening dat de navolgende aanbevelingen op korte termijn opgepakt behoren te worden:

- De inrichting van en het proces rondom vermogensbeheer. Het gaat hierbij om een veelheid aan aspecten, waaronder formalisering van de structuur, richtlijnen, controls, rapportages en vastlegging.

Het SOP bestuur onderschrijft de aanbeveling. Eind 2012 zijn reeds belangrijke stappen gezet met name wat betreft de rapportages en vastlegging. In 2013 zullen structuur, richtlijnen en controls worden geformaliseerd.

- Voer op structurele wijze een risicoanalyse uit en maak riskmanagement onderwerp bij de besluitvorming in het bestuur.

In 2013 zullen met name discussies worden gevoerd in het kader van de wijzigingen in pensioenenland (nominaal/reëel etc.), waarbij dergelijke zaken ook een belangrijke rol spelen. In 2014 zal binnen de dan gekozen opzet door het bestuur verder invulling aan deze aanbevelingen worden gegeven.

Het SOP bestuur onderkent dat "risico" een sleutelbegrip is bij een pensioenfonds. Dit onderwerp verdient dan ook grote aandacht. Het SOP bestuur is niet van mening dat een verplichting om bij ieder onderwerp het risico aspect expliciet aandacht te moeten geven hierbij helpt.

- Draag zorg dat alle relevante rapportages binnen het bestuur worden gedeeld en besproken.

Bij de zelfevaluatie eind 2012 kwam dit als belangrijk punt naar boven. Met ingang van 2013 worden rapportages en voortgang sterker gedeeld/besproken en wordt er minder gewerkt op basis van "geen nieuws is goed nieuws".

Daarnaast zijn door de visitatiecommissie op diverse gebieden meer gedetailleerde aanbevelingen gedaan welke door het bestuur in 2013 worden opgepakt.

VERANTWOORDINGSORGAAN

Verslag Verantwoordingsorgaan

Conform Artikel 7 van het Huishoudelijk Reglement kan het VO een oordeel geven over:

- het handelen van het Bestuur,
- het door het bestuur uitgevoerde beleid,
- beleidskeuzes voor de toekomst.

Het oordeel van het VO voor het Jaarverslag 2012 is gebaseerd op de door het Bestuur aangeleverde stukken en het gevoerde overleg met het Bestuur en wordt opgenomen in het Jaarverslag van het bestuur.

Het VO constateert dat omstandigheden ten opzichte van de voorgaande jaren aan verandering onderhevig zijn. De toezichthoudende organisaties (zoals DNB, (certificerend) actuarissen, accountants), alsook de visitatiecommissie (die in 2012 een rapport heeft opgesteld) stellen steeds verdergaande richtlijnen op. De aanbevelingen omtrent gevoerde beleid en het afleggen van verantwoording door besturen van pensioenfondsen wordt steeds concreter. Het bestuur van het SOP ontkomt er niet aan om een duidelijk standpunt te bepalen ten aanzien van deze richtlijnen en aanbevelingen, hetzij in de vorm van beslissingen over de uitvoering, hetzij door het leveren van een argumentatie als aanbevelingen niet opgevolgd worden.

Het SOP is een klein pensioenfonds. Het bestuur heeft inmiddels stappen gezet om in kaart te brengen of een pensioenfonds van deze omvang kan blijven bestaan, zonder dat een verhoudingsgewijs groot deel van de middelen opgaat aan beheerskosten. Het VO wacht met belangstelling af welke voorstellen het bestuur doet naar aanleiding van deze exercitie.

Oordeel van het Verantwoordingsorgaan:

- Governance: de aanbevelingen van de visitatiecommissie en de door de actuaaris genoemde aandachtspunten brengen het VO tot de conclusie dat de organisatiestructuur van het bestuur met bijbehorende taken en bevoegdheden meer transparant ingericht dient te worden. Taakstelling van betrokkenen bij het Fonds en toedelen van verantwoordelijkheden dient naar het oordeel van het VO veel explicieter gemaakt te worden.
- De actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn) geeft de centrale criteria aan op basis waarvan het (financieel) beleid van een pensioenfonds wordt gevoerd. Het VO heeft vastgesteld dat de ABTN op onderwerpen onvolledig is. Begrijpelijk is dat niet dagelijks aan de ABTN gewerkt wordt, maar het VO beveelt aan dat ten minste twee maal per jaar de ABTN van een update wordt voorzien.
- In navolging van de rapportage van de certificerend actuaaris is het VO van oordeel dat uitgangspunten van beleid, richtlijnen (voor uitvoering van beleid) en periodieke monitoring schriftelijk dienen te worden vastgelegd.
- Het VO verzoekt het bestuur de resultaten van de behandeling en de verwerking van de aanbevelingen van de visitatiecommissie halfjaarlijks op de agenda te zetten in het overleg tussen bestuur en VO.
- Het VO heeft er van kennis genomen dat in de loop van 2012 een nieuwe compliance officer is aangesteld. Er is echter geen rapport van een compliance officer over 2012 beschikbaar. Het VO verzoekt het bestuur met klem te zorgen dat over 2013 wel een compliance rapport wordt opgesteld.
- Gezien de ontwikkelingen in de pensioensector acht het VO het wenselijk dat het bestuur in 2013 een onderbouwd standpunt inneemt over de toekomst van het SOP al dan niet in de huidige vorm.

Het VO verzoekt het Bestuur spoedig doch uiterlijk binnen 3 maanden te reageren op dit oordeel. Verder spreekt het VO het vertrouwen uit dat het Bestuur de aanbevelingen zal overnemen en in de loop van 2013 van een goede uitwerking zal voorzien.

Het Verantwoordingsorgaan van de Stichting ORTEC Pensioenfonds, 22 mei 2013.

Lambert van der Bruggen (Voorzitter)

Ruud Kouijzer (Secretaris)

Noël Paulissen

E BESTUURSVERSLAG

HOOFDLIJNEN

Bestuursvergaderingen

Het bestuur van het fonds heeft het afgelopen jaar 5 maal vergaderd. Belangrijke onderwerpen waren:

- De effecten van de mondiale financiële ontwikkelingen op de financiële positie van het fonds;
- Het opstellen van het financieel crisisplan;
- De nieuwe prognosetafel en ervaringssterfte;
- Het houden van verkiezingen voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan;
- Het actualiseren van de informatie op de website;
- Het doen van onderzoek naar effectiviteit van pensioencommunicatie;
- Het vaststellen van het communicatiebeleidsplan 2013-2017 en het communicatieplan 2013;
- De uitvoering van de visitatie en zelfevaluatieprocedure;
- De aanpassing van fondsdocumenten.

Integere bedrijfsvoering

Artikel 143 van de Pensioenwet legt vast dat er een integere bedrijfsvoering moet zijn. Het bestuur ondersteunt de integere bedrijfsvoering en heeft dit vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van het fonds. Dit houdt onder meer in:

- Adequate administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) en risicobeheersing
- Analyse en beheersing van integriteitsrisico's
- Voorkomen van belangenverstremeling
- Duurzame beheersing van (financiële) risico's
- Eenmaal per 3 jaar een continuïteitsanalyse.

Verantwoordingsorgaan

Sinds 2009 is het verantwoordingsorgaan (VO) actief. Ook het formele overleg tussen bestuur en VO kadert daarin. In dit jaarverslag wordt separaat verslag gedaan van de bevindingen van het VO ten aanzien van het gevoerde beleid.

Het bestuur heeft met genoeg kennis genomen van de beoordeling van het verantwoordingsorgaan van het in 2012 gevoerde beleid en zal rekening houden met de gemaakte aanbevelingen.

Intern toezicht

Voor het Intern Toezicht is gekozen voor de vorm van een visitatiecommissie (VC). De VC beoordeelt eens in de drie jaar de beleids- en bestuursprocedures en -processen, de checks and balances, de wijze waarop de uitvoering van de regeling wordt bestuurd en aangestuurd en de wijze waarop wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn voor (de dekkinggraad van) het pensioenfonds. De visitatiecommissie is over de periode oktober 2009 tot en met oktober 2012 met name om haar oordeel gevraagd over de volgende onderwerpen:

- Besluitvorming;
- Financieel;
- Beleggingen;
- Communicatie;
- Governance; en
- Riskmanagement.

Het intern toezicht rapporteert aan het bestuur en heeft haar bevindingen op 21 december 2012 met het bestuur en het verantwoordingsorgaan besproken. Een samenvatting van de rapportage met bevindingen door de visitatiecommissie is opgenomen in dit verslag.

Deskundigheidsbevordering

Sinds 2008 is er een goedgekeurd deskundigheidsplan en een deskundigheidsmatrix. De eisen die het bestuur aan haar eigen deskundigheid stelt worden door middel van deze matrix getoetst. De deskundigheidsmatrix is in 2012 opnieuw nagelopen en geactualiseerd naar aanleiding van de benoeming van nieuwe bestuursleden.

Het huidige deskundigheidsplan zal in 2013 worden geactualiseerd waarin ook een opleidingsplan zal worden opgenomen. In dit plan zal ook de benodigde deskundigheid van de individuele bestuursleden en van het bestuur als geheel worden geformuleerd. Verder beoogt het bestuur met het nieuwe deskundigheidsplan de deskundigheid binnen het bestuur te bevorderen en waarborgen.

Naleving wet- en regelgeving

Er zijn het bestuur geen overtredingen van wet- en regelgeving bekend.

Zelfevaluatie

Het bestuur heeft een procedure vastgesteld voor een periodieke zelfevaluatie. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en/of te verbeteren. Het bestuur heeft besloten dat de zelfevaluatie eenmaal per jaar plaatsvindt. In het verslagjaar vond de zelfevaluatie op 5 december 2012 plaats.

Het bestuur heeft het eigen functioneren over het geheel genomen positief beoordeeld. Er is geconstateerd dat er een betere balans is wat betreft de verdeling van de taken binnen het bestuur. De bestuursleden zijn in alle verschillende disciplines voldoende vertegenwoordigd.

Het bestuur wil in 2013 werken aan verdere verbeteringen. De huidige werkwijze is te sterk gebaseerd op "geen nieuws is goed nieuws". In sterkere mate moeten de verantwoordelijke bestuursleden op de diverse terreinen een terugkoppeling geven over de voortgang/ontwikkelingen/situatie. De terugkoppeling zal standaard in de agenda worden opgenomen. Doel hierbij is om mogelijke ontsporingen te voorkomen en het bestuur meer gezamenlijk verantwoordelijk te kunnen laten zijn voor het geheel.

Gedragscode

Jaarlijks wordt door de leden van het bestuur en de beleggingscommissie de gedragscode getekend. Dit is ook dit verslagjaar gebeurd.

Verkiezingen

Door het verstrijken van de zittingstermijn van het verantwoordingsorgaan per 1 januari 2013 zijn in december 2012 verkiezingen gehouden voor een lid van de pensioengerechtigden. De heer Kouijzer is als enige kandidaat verkozen en benoemd tot het lid van de pensioengerechtigden in het VO. Daarnaast zijn de heren Van der Bruggen als vertegenwoordiger van de werkgevers en de heer Paulissen als vertegenwoordiger van de deelnemers herbenoemd.

UITBESTEDING

Administrateur

De uitvoering van de dienstverlening door de administrateur, Syntrus Achmea (in Tilburg) verloopt volgens afspraken. In de SLA-rapportage wordt per kwartaal inzicht gegeven in de dienstverlening van Syntrus Achmea, zodat het fonds in staat is inhoudelijk en gestructureerd te sturen.

De administrateur is verantwoordelijk jegens het bestuur voor:

- De implementatie van het beleid en de bewaking van de uitvoering;
- De kwartaalrapportages aan DNB volgens de daarvoor geldende regels;
- Het schriftelijk of mondeling onverwijld rapporteren van relevante bijzonderheden;
- De uitkeringenadministratie;
- De verzekerenadministratie;
- Het secretariaat;
- De beleggingsadministratie;
- De financiële administratie.

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. is voor de uitvoering van de werkzaamheden van het pensioenfonds in het bezit van een ISAE 3402 type II rapportage. Deze rapportage is gecontroleerd door de accountant (KPMG) van Syntrus Achmea. In deze rapportage wordt geconcludeerd dat de beschreven bedrijfsprocessen bestaan en functioneerden gedurende de verslagperiode.

Het bestuur heeft kennis genomen van deze rapportage waarin ook mogelijke verbeterpunten zijn opgenomen.

Actuaris en accountant

De actuaris en de accountant zijn op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen bij het fonds. Waar nodig zijn de standpunten van de actuaris en de accountant meegewogen in de besluitvorming in het bestuur.

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer als zodanig is niet uitbesteed. Het fonds belegt zelf naast enkele Robeco fondsen ook in staatsobligaties bij Binck Bank. De secretaris van het bestuur en de beleggingscommissie monitoren het uitvoeringsproces rondom het vermogensbeheer. Daarnaast rapporteert de secretaris van de beleggingscommissie maandelijks/per kwartaal het bestuur en de beleggingscommissie. Deze rapportages worden ook in het bestuur en de beleggingscommissie besproken.

KERNTHEMA'S

Financiële positie van SOP

Op basis van de dekkingsgraad per 31 december 2012 heeft het fonds het herstel geëvalueerd. Het fonds zal conform deze evaluatie naar verwachting binnen de gestelde termijnen uit het korte- en lange termijn herstelplan geraken.

Het bestuur heeft hierover gecommuniceerd middels een bericht op de website en de nieuwsbrief van beide ondernemingen.

SOP evalueert het herstelplan en hoeft geen kortingsmaatregelen te treffen

Aan het eind van elk jaar evalueert het bestuur het herstelplan. Wanneer blijkt dat het pensioenfonds niet voldoende herstelt, moeten extra maatregelen worden genomen. Het ingediende herstelplan laat zien dat met de ingezette maatregelen binnen een termijn van drie jaar de minimaal vereiste dekkingsgraad (105,6%) gehaald is.

De dekkingsgraad van SOP bedroeg per eind 2012 112,8%. Daarmee loopt het fonds vóór op het herstelpad. Ultimo maart 2013 bedraagt de dekkingsgraad van het fonds 116,0%. Daarmee is het fonds drie kwartalen uit dekkingstekort. Op basis van de huidige uitgangspunten zal het fonds eind maart de kortetermijndoelstellingen gaan halen.

Een pensioenfonds moet korten als de dekkingsgraad onder de 105% komt en er geen andere maatregelen mogelijk zijn om te herstellen. SOP zat niet in deze categorie. Gezien de huidige uitgangspunten ziet het bestuur op dit moment geen reden om (kortings)maatregelen te treffen.

SOP verleent toeslagen

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2013, conform de beleidsstaffel van het fonds, alle pensioenrechten en -aanspraken van actieven en inactieven te verhogen met 0,20%. Het bestuur besloot op 5 december 2012 op basis van de dekkingsgraad eind oktober 2012 om deze toeslag te verlenen. Eind oktober 2012 was de dekkingsgraad 109,1%.

De nieuwe prognosetafel AG 2012-2062 leidt tot 1,4% hogere verplichtingen

Het Actuarieel Genootschap heeft op 10 september 2012 de nieuwe "Prognosetafel AG 2012-2062" gepubliceerd. Door de nieuwe prognosetafel zal de technische voorziening van het fonds stijgen en de dekkingsgraad dalen. Voor SOP betekent dit een stijging van de technische voorziening van ca. 1,4% en een daling van de dekkingsgraad met 1,3%-punt. De kostendekkende premie (exclusief de harde- en zachte bijstorting) zal ongeveer met 0,1%-punt van de salarissen stijgen. De kasstromen veranderen door de nieuwe prognosetafel, waardoor de renteafdekking wordt geraakt.

De impact van de overgang op de nieuwe AG- tafel op de ervaringssterfte is echter zeer gering. Het bestuur heeft besloten om de ervaringssterfte hierop niet aan te passen.

Het bestuur heeft besloten om per eind december 2012 over te stappen op de nieuwe prognosetafel AG 2012-2062 en de huidige ervaringssterfte te handhaven, waarbij de uitgangspunten en veronderstellingen regelmatig zullen worden geverifieerd.

Aanpassing beleggingsinstructie

Het bestuur heeft in haar vergadering van 5 december 2012 besloten om de beleggingsinstructie als volgt aan te passen:

- a) In principe wordt nieuwe premie volgens de strategische asset allocatie (30% / 70%) verdeeld over aankopen in aandelen en vastrentende waarden.
- b) Indien het belang in aandelen kleiner is dan 25%, zal de nieuwe premie uitsluitend in aandelenfondsen worden belegd.
- c) Indien het belang in aandelen zich tussen de 25% en 30% bevindt, kan de beleggingscommissie zelf besluiten of zij conform de SAA wil beleggen of dat zij meer wil aankopen in aandelen.
- d) Indien het belang in vastrentende waarden kleiner is dan 65%, zal nieuwe premie uitsluitend in vastrentende waardenfondsen worden belegd.
- e) Indien het belang in vastrentende waarden zich tussen de 65% en 70% bevindt, kan de beleggingscommissie zelf besluiten of zij conform de SAA wil beleggen of dat zij meer wil aankopen in vastrentende waarden.

Met de aanpassing van deze beleggingsinstructie wil het bestuur de speelruimte vergroten en zo tot een mogelijk beter beleggingsresultaat te komen die ertoe moet leiden dat de beleggingsmix beter aansluit bij het beleid (30%/70%). Waarbij de vergroting van de speelruimte overigens zodanig is dat dit nooit tot een grotere afwijking van het 30%/70% beleid kan leiden.

Communicatie

In 2012 is een communicatiebeleidsplan 2013 - 2017 opgesteld en goedgekeurd door het bestuur van het pensioenfonds. In dit communicatiebeleidsplan is de visie vastgelegd van het pensioenfonds over de wijze waarop het pensioenfonds met haar doelgroepen en omgeving wil communiceren.

Het plan beschrijft de langetermijnstrategie ten aanzien van de pensioencommunicatie.

Tevens wordt er jaarlijks een communicatieplan opgesteld waarin de communicatieactiviteiten voor het betreffende jaar worden beschreven.

Voor 2013 zijn de volgende communicatieactiviteiten gedefinieerd

- *Internetsite www.ortecpensioenfonds.nl*

In 2010 is de internetsite van het pensioenfonds in gebruik genomen.

Er is van belang zijnde informatie voor de deelnemers, gewezen deelnemers, gewezen partners en pensioengerechtigden op de site beschikbaar gesteld.

Gedurende 2013 zal de informatie op de site verder uitgebreid worden. Nieuwe documenten zullen worden toegevoegd. Bestuursbesluiten die van belang zijn voor de doelgroepen zullen worden gemeld.

- *Communicatie met alle deelnemers*

In 2013 zal er tenminste één communicatiemoment zijn met alle deelnemers (actieven en inactieven), waarmee o.a. aandacht wordt geschonken aan het bestaan van de website en de positie van het fonds.

- *Testen effectiviteit pensioencommunicatie*

Gedurende 2013 zal er onder alle deelnemers (actieven en inactieven) een enquête worden gehouden, waarmee wordt onderzocht of de communicatiemiddelen die het pensioenfonds heeft ingezet, effectief zijn. De enquête kan online worden ingevuld op de website van het pensioenfonds.

Alle deelnemers worden d.m.v. een nieuwsbrief verzocht aan deze enquête deel te nemen.

In de tweede helft van 2013 zullen de resultaten van de enquête worden geanalyseerd en gepresenteerd aan het bestuur van het pensioenfonds

Fonds stelt financieel crisisplan op

Naar de mening van DNB waren veel pensioenfondsen tijdens de kredietcrisis onvoldoende voorbereid op een snelle verslechtering van de financiële positie. Alle pensioenfondsen hebben daarom een financieel crisisplan moeten opstellen. De deadline daarvoor was 1 mei 2012. Zo is ook door het bestuur vóór 1 mei 2012 een financieel crisisplan ontwikkeld en vastgesteld. Dit is opgenomen in de ABTN.

DNB en AFM evalueerden de kwaliteit van financiële crisisplannen van verschillende fondsen. Zij publiceerden een document met voorbeelden van good and bad practices. De toezichthouders verwachten dat fondsen hun crisisplannen daarmee verbeteren. SOP heeft geen commentaar ontvangen van de toezichthouders. In 2013 zal het fonds aan de hand van aanbevelingen van de toezichthouders het crisisplan wel tegen het licht houden.

Uitvoeringskosten

Kosten van de uitvoerings van de pensioenregeling

Pensioenkosten staan al langere tijd in de belangstelling. In een onderzoeksrapport van de AFM in 2011 wordt geconstateerd dat er bij veel pensioenfondsen onvoldoende inzicht is in de kosten van pensioen. Bij veel pensioenfondsen kunnen hogere kosten leiden tot lagere indexering of lagere opbouw van pensioenaanspraken. Ook kunnen (te) hoge kosten een effect hebben op het korten van pensioenen. De Pensioenfederatie heeft daarom in 2012 nieuwe richtlijnen voor de kosten transparantie uitgebracht. Er worden drie kostensoorten onderscheiden: de kosten van het pensioenbeheer, de kosten van het vermogensbeheer en de transactiekosten.

Kosten van pensioenbeheer

De kosten van de uitvoering van de regeling bedragen € 499 per deelnemer. Deze kosten zijn berekend door de totale pensioenuitvoeringskosten te delen door het totaal aantal actieve deelnemers en gepensioneerden ultimo 2012 overeenkomstig de "Aanbevelingen Uitvoeringskosten" van de Pensioenfederatie. De pensioenbeheerkosten bestaan uit administratieve verrichtingen (pensioentoekenningen, betalen uitkering, verwerken waardeoverdrachten, etc.), bestuurskosten (heffingen van de toezichthouders, adviseurs, juridische kosten, werkgeverskosten) en overige kosten.

Kosten vermogensbeheer

De kosten van vermogensbeheer bedragen 0.35% van het gemiddeld belegd vermogen in 2012. Het betreft hier de managementfee, service fee, instapkosten en overige kosten voor de beleggingsfondsen van Robeco en de bewaarkosten van de Nederlandse staatsobligaties op de beleggingsrekening bij Binck Bank.

Transactiekosten

Transactiekosten zijn de kosten die gemaakt moeten worden voor de aan- en verkoop van beleggingsstukken (aandelen, obligaties) binnen de beleggingsfondsen van Robeco en op de beleggingsrekening bij Binck Bank. De transactiekosten bedragen 0.10% van het gemiddeld belegd vermogen in 2012.

ONTWIKKELINGEN IN DE PENSIOENSECTOR

Pension Fund Governance

Pensioengerechtigden in bestuur voordat er nieuwe bestuursmodellen zijn

Bij bedrijfstakpensioenfondsen krijgen pensioengerechtigden het recht om mee te besturen. Dat nieuwe recht treedt per 1 juli 2013 in werking. Pensioenfondsen hebben vervolgens tot 1 juli 2014 de tijd om aan de wet te voldoen. Het kabinet wil de regels over governance en medezeggenschap voor pensioenfondsen eigenlijk integraal herzien. Het Wetsvoorstel Wet versterking bestuur pensioenfondsen is dan ook breder en gaat de wet over pensioengerechtigden in het bestuur van pensioenfondsen daarom uiteindelijk vervangen. Maar deze wet, die ook gaat gelden voor ondernemingspensioenfondsen, moet nog behandeld worden door de Eerste en Tweede Kamer. De laatste stand van zaken in de discussie over bestuursmodellen is dat werknemers en pensioengerechtigden samen meer zetels in het bestuur kunnen hebben dan werkgevers. Voor de vertegenwoordiging van pensioengerechtigden moeten altijd verkiezingen gehouden worden. Ook moeten externe deskundigen een grotere rol in het bestuur kunnen krijgen. Het bestuur van werkgevers en werknemers kan vervangen worden door een bestuur van deskundigen. Werkgevers en werknemers hebben dan een rol in een belanghebbendenorgaan. Ook kan het fonds kiezen voor een zogenaamd one tier bestuur.

De nieuwe regels met betrekking tot de governance en medezeggenschap geven aanleiding om de invulling van het bestuur en de rol van het verantwoordingsorgaan te evalueren. Het bestuur zal hier aandacht aan geven zodra de wetgeving van kracht wordt.

Aanscherping toetsing deskundigheid

Per 1 januari 2011 geldt de nieuwe Beleidsregel deskundigheid. Bestuursleden van pensioenfondsen kregen te maken met aangescherpte deskundigheidseisen.

Het fonds zal in 2013 het deskundigheidsplan aanpassen om meer in lijn te komen met de inzichten van DNB en de Pensioenfederatie. Het Bestuur heeft hier bij de recent gehouden verkiezingen rekening mee gehouden. Verder beoogt het bestuur met het nieuwe deskundigheidsplan de deskundigheid binnen het bestuur te bevorderen en waarborgen.

Pensioenstelsel

Uitwerking pensioenakkoord

Sinds 2010 discussiëren sociale partners en de overheid over een nieuw pensioenstelsel. In juni 2011 sloten zij het "Pensioenakkoord". Het Pensioenakkoord betrof zowel de AOW als de werknemerspensioenen. Doel is de pensioenregelingen toekomstbestendig te maken: ze moeten de stijgende levensverwachting en financiële schokken kunnen opvangen. Over de AOW beslist de overheid. Maar pensioen is een arbeidsvoorwaarde en ligt daarmee voor een groot deel op het terrein van sociale partners. De overheid stelt voor het aanvullend pensioen wel de fiscale grenzen vast. Die grenzen bepalen of en in hoeverre het pensioen fiscaal ondersteund wordt.

Gevolgen verschuiving ingangsdatum AOW en verhoging AOW-leeftijd

Sinds 1 april 2012 gaat de AOW in vanaf de 65ste verjaardag in plaats van vanaf de eerste van de maand waarin de verjaardag valt. Daardoor ontstaat een inkomensgat bij mensen met vut, prepensioen of vroegpensioen.

In het Pensioenakkoord waren afspraken gemaakt over de verhoging van de AOW-leeftijd. Maar bij de behandeling van de begroting voor 2013 besloot de regering om de AOW-leeftijd sneller te verhogen dan in het Pensioenakkoord was afgesproken. De afspraken uit dit begrotingsakkoord zijn al in wetgeving neergelegd. De Eerste Kamer stemde namelijk op 10 juli in met deze versnelde verhoging van de AOW-leeftijd en met verhoging van de fiscale pensioenrichtleeftijd naar 67 jaar per 2014. De AOW-leeftijd gaat vanaf 1 januari 2013 stapsgewijs omhoog, in 2023 is de AOW leeftijd 67 jaar.

In september werden verkiezingen voor de Tweede Kamer gehouden. PvdA en VVD spraken in het regeerakkoord van het Kabinet Rutte II af om de AOW-leeftijd nog iets sneller te verhogen. Hierdoor komt de AOW-leeftijd al in 2021 op 67 jaar te liggen. De afspraken uit het regeerakkoord zijn nog niet in wetgeving vastgelegd.

De wijzigingen vragen meer flexibiliteit omdat de regelingen van de AOW en pensioenleeftijd niet meer op elkaar aansluiten.

Minder fiscale mogelijkheden opbouw pensioen

Bij de behandeling van de begroting voor 2013 besloot de regering de fiscaal maximale opbouw voor pensioen per 1 januari 2014 met 0,1 procentpunt te verlagen. Het maximale opbouwpercentage is dan 2,15% voor middelloon en 1,9% voor eindloon. Dit besluit is in wetgeving vastgelegd.

In september sloten PvdA en VVD het regeerakkoord van het Kabinet Rutte II. Hierin staat dat er een fiscaal maximale pensioenopbouw van 1,75% komt voor een middelloonregeling en 1,5% voor een eindloonregeling. Daarnaast is er een bovengrens van 100.000 euro voorgesteld voor de fiscale aftrekbaarheid van de premies voor de aanvullende pensioenen. Ook deze afspraken zijn nog niet in wetgeving vastgelegd.

Nieuw financieel toetsingskader voor pensioenfondsen

Goed pensioenfondsbetuur (Pension Fund Governance)

De financiële regels voor pensioenfondsen staan in het Financieel Toetsingskader (FTK) dat onderdeel is van de Pensioenwet. Werknemers verwachten een pensioen dat hoger wordt bij inflatie. Maar de regelingen zijn feitelijk niet zo opgezet. Dat geeft een verwachtingskloof. Voor pensioenfondsen is de pensioenbelofte bovendien moeilijker waar te maken door de lage rente en de stijgende levensverwachting. Ook is de volatiliteit van de beleggingsmarkten de laatste jaren sterk toegenomen. De buffers van pensioenfondsen moeten omhoog om de huidige zekerheidsmaat wel waar te maken. Sociale partners en de overheid spraken daarom over nieuwe financiële regels voor pensioenfondsen. De overheid werkt de afspraken uit in de nieuwe regels van het FTK.

Invoering nieuw FTK uitgesteld naar 2015

Eind 2012 waren de contouren van een nieuw FTK nog niet helder. Er is al wel een Hoofdlijnnota waarin de uitgangspunten van het nieuwe FTK staan. Dat nieuwe FTK zou op 1 januari 2014 ingaan, maar eind november werd de invoering met een jaar uitgesteld naar 1 januari 2015. De huidige regels blijven daardoor een jaar langer van kracht. Vanaf 2015 komen er twee soorten pensioenregelingen. Een regeling die uitgaat van een uitkering inclusief een jaarlijkse verhoging ter compensatie van de inflatie. Bij deze pensioenuitkering staat van tevoren minder vast hoe hoog de pensioenuitkering is omdat alle effecten van levensduur en rendement direct effect hebben op de hoogte van de pensioenaanspraken / uitkeringen. Dit wordt een reëel pensioencontract genoemd.

Daarnaast komt er een regeling die een vaste pensioenuitkering toezegt met voorwaardelijke indexatie. Dit heet een nominaal contract. Dit lijkt op de huidige pensioenregelingen maar met hogere buffer vereisten. Daarmee wordt beoogd dat het minder vaak voorkomt dat de toegezegde pensioenuitkering verlaagd moet worden. Echter de kans dat een pensioenfonds een inflatiecorrectie kan geven, wordt ook lager. Ook deze pensioenregelingen moeten de stijgende levensverwachting verwerken. De uiteindelijke koopkracht van een dergelijk pensioen is daardoor naar verwachting lager.

Eerste aspecten nieuw FTK wel in 2012 van kracht

In september 2012 werden al wel aspecten uit het nieuwe FTK in stelling gebracht om, in afwachting van de nieuwe regels, onnodig verlagen van pensioenuitkeringen te voorkomen. Eén van de verplichte maatregelen is de vervanging van rentetermijnstructuur voor lange duren door een Ultimate Forward Rate (UFR). Er bestaat namelijk geen goede marktrente voor een periode van twintig jaar of langer. Door het gebruik van de UFR stijgt de dekkingsgraad van het fonds. Daarnaast kunnen pensioenfondsen gebruik maken van faciliteiten uit het Septemberpakket. Pensioenfondsen die een verlaging van de pensioenen over meer jaren willen spreiden moeten dan al per 1 januari 2013 de pensioenleeftijd verhogen naar 67 jaar en een stijgende levensverwachting in hun pensioenregeling verwerken. De dekkingsgraad van SOP bedroeg per eind 2012 112,8%. Ultimo maart 2013 bedraagt de dekkingsgraad van het fonds 116,0%. Daarmee is het fonds drie kwartalen uit dekkingstekort. Op basis van de huidige uitgangspunten zal het fonds eind maart 2013 de kortetermijndoelstellingen gaan halen. Gezien de huidige uitgangspunten is de verlaging van pensioenen niet aan de orde bij SOP.

Deze reeks van wijzigingen zullen voor SOP, werkgevers en Ondernemingsraad leiden tot de noodzakelijke herziening van de pensioenregeling in overeenstemming met de nieuwe wettelijke grenzen.

Diversen (ontwikkelingen op individueel niveau)

Langere vrijwillige voortzetting

Ex-werknemers die zelfstandig ondernemer zijn geworden kunnen vanaf 1 januari 2012, 10 jaar lang vrijwillig hun pensioenvoorziening voortzetten (was drie jaar).

Het bestuur heeft vooralsnog geen plannen om deze mogelijkheid actief te ondersteunen.

Uitstel van pensioen zonder doorwerken mag tijdelijk

Vanaf 1 januari 2013 kan de (gewezen) deelnemer zijn pensioen uitstellen tot de verhoogde AOW-leeftijd zonder te hoeven doorwerken. De regeling is bedoeld voor (ex-)werknemers die vóór 1 januari 1950 zijn geboren. Volgens staatssecretaris Weekers van Financiën geeft het doorwerkvereiste problemen bij ex-werknemers die een VUT-uitkering of prepensioen genieten. Zij kunnen de ingang van het ouderdomspensioen daarom uitstellen tot de voor hen geldende AOW-leeftijd, zonder dat wordt getoetst of zij nog in dienstbetrekking werkzaam zijn. Deze regeling geldt tot eind maart 2015.

Uitstellen van pensioen is alleen mogelijk als de deelnemer in dienstbetrekking werkzaam blijft. De Belastingdienst keurt echter goed dat mensen die geboren zijn vóór 1950 de ingangsdatum van hun pensioen uitstellen tot de feitelijke AOW-ingangsdatum zonder dat voor hen de doorwerkeis geldt.

Het bestuur volgt de ontwikkelingen in nauwgezet. Daar waar nodig neemt het bestuur actie. Deels gebeurt dit in overleg met een werkgroep met vertegenwoordigers van werkgevers en ondernemingsraden.

PENSIOENPARAGRAAF

Karakterisering van de pensioenregeling overeenkomstig artikel 10 PW: een geïndexeerde middelloonregeling, gecombineerd met een beschikbare premieregeling.

De basis van de regeling, tot een vast jaarinkomen van € 48.100, maximum premiegrondslag, wordt gevormd door de geïndexeerde middelloonregeling. Daarnaast is er een individuele beschikbare premieregeling voor werknemers met een vast jaarsalaris van meer dan € 48.100,- (per 1 januari 2012).

Kenmerken middelloonregeling

De kenmerken van de regeling zijn als volgt:

Pensioensysteem	Geïndexeerde opbouwregeling
Pensioenleeftijd	65
Maximum pensioengevend salaris	€ 48.100,-
Franchise (sinds 2010)	€ 14.866,-
Maximum pensioengrondslag	€ 33.234,- (=Pensioengevend salaris -/- franchise)
Opbouwpercentage	2%
Nabestaandenpensioen	Risicobasis
Bijdrage werknemer	5%

Wat biedt de pensioenregeling?

- Het nabestaandenpensioen is tijdens de actieve deelneming volledig op risicobasis verzekerd;
- Bij arbeidsongeschiktheid wordt de pensioenopbouw naar rato van het arbeidsongeschiktheidspercentage gecontinueerd. De financiering van de opbouw is dan voor rekening van het fonds;
- Op de pensioenrichtleeftijd respectievelijk bij beëindiging van de deelneming hebben de deelnemers de mogelijkheid om een deel van het ouderdompensioen om te zetten in nabestaandenpensioen;
- De ingang van het ouderdompensioen kan hoogstens 5 jaar worden vervroegd ten opzichte van de pensioenrichtleeftijd, waarbij het ouderdompensioen op actuariel neutrale wijze wordt omgerekend naar de gewijzigde ingangsdatum.

Toeslagbeleid

Ieder jaar bekijkt het bestuur of de pensioenrechten, de pensioenaanspraken en de bij Nationale Nederlanden verzekerde rechten verhoogd kunnen worden met een toeslag. Dit is een voorwaardelijke indexatie, op basis van een door het bestuur te bepalen percentage. Hierbij wordt als uitgangspunt de door het CBS bepaalde CPI alle huishoudens afgeleid over de laatste periode oktober - oktober genomen. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendementen gefinancierd. Er is geen zekerheid. Er wordt geen geld gereserveerd om het pensioen in de toekomst te verhogen. De toeslag is afhankelijk van de nominale marktwaarde dekkingsgraad en het vereist eigen vermogen (VEV) van het pensioenfonds

Als uitgangspunten in 2012 dienden:

- indien de dekkingsgraad lager is dan 100% + minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) wordt geen toeslag verleend;
- indien de dekkingsgraad hoger is dan minimaal vereist eigen vermogen en lager dan 100% + VEV dan wordt een gedeeltelijke toeslag verleend (lineaire methodiek);
- indien de dekkingsgraad hoger is dan 100%+ VEV wordt volledig geïndexeed en worden eventuele achterstanden ingehaald.
- Indien de dekkingsgraad hoger is dan 140% + VEV wordt de indexatie verhoogd met een omvang gelijk aan 25% van de premiekorting tot een maximum van 1% van de rechten per jaar.

BELEGGINGEN

Economie

De wereldeconomie had in 2012 een aantal structurele problemen het hoofd te bieden, die een traditioneel economisch herstel belemmerden. Ook dit jaar stond in het teken van de beheersing van de schuldquota in de Westerse wereld, in een omgeving met gematigde economische groei en lage rentes. Het was ook een jaar waarin centrale banken meer dan gebruikelijk van zich lieten horen. Daarbij speelde het krachtige optreden van de ECB een hoofdrol.

De noodzakelijke schuldbeheersing in de Westerse wereld verloopt gemakkelijker bij een aantrekkelijke groei van de wereldeconomie. In de eerste maanden van 2012 kwam die groei vooral uit de VS, waar de werkloosheidscijfers gunstig uitvielen, mede door de zachte winter. De werkloosheid daalde gedurende het jaar vervolgens langzaam naar 7,5%. Daarbij verbeterde de situatie op de Amerikaanse huizenmarkt. Het graduele herstel van de economie in de VS werd gestimuleerd door een Fed - het Amerikaanse stelsel van centrale banken - die haar retoriek gedurende het jaar kracht bijzette door een belangrijke herinterpretatie van haar mandaat. Niet alleen belooft de Fed de rente tot 2015 laag te houden om de economische ontwikkeling te ondersteunen, de bank stelt zich nu ook expliciet een reductie van de werkloosheid tot 6,5% ten doel. Hoewel de conjuncturele situatie verbeterde, had de economie van de VS in het najaar te kampen met het dreigende fiscaal ravijn per 1 januari 2013. De investeringsactiviteit van bedrijven bleef in de aanloop hier naar toe zeer gematigd.

In Europa verminderde de bezorgdheid in het eerste kwartaal doordat de Europese Centrale Bank (ECB) in december 2011 en februari 2012 driejaarsleningen beschikbaar stelde aan de Europese banken tegen een hele lage rente. Hierdoor konden de banken zich goedkoop herfinancieren. Een deel van de middelen werd gebruikt om overheidsobligaties te kopen met een hogere rente. Later in het jaar laaide de onrust weer op doordat de Griekse overheid wederom niet voldeed aan de gestelde eisen van de Trojka en een derde steunpakket nodig had. Het besmettingsgevaar van een eventuele Griekse uittreding richting de overige periferie van de Eurozone vormde daardoor een reëel risico. Ook de problemen in de Spaanse huizenmarkt werden steeds meer zichtbaar. In een poging de markten te stabiliseren deed de centrale bank president Draghi een krachtige uitspraak in juli door te stellen dat de ECB er alles aan zal doen om de euro te redden en dat dit afdoende zal zijn. De rentes op staatspapier van Spanje en Italië daalden aanzienlijk door de aankondiging van een ongelimiteerd conditioneel obligatie opkoopprogramma door de ECB. Ook afgelopen jaar werd duidelijk dat de Noord-Europese landen stapsgewijs de balans zoeken tussen enerzijds voldoende financiële middelen ter beschikking stellen om de periferie in de Eurozone te houden, terwijl anderzijds er voldoende prikkels voor de periferie moeten resteren om de noodzakelijke structurele hervormingen door te voeren. De Noord-Europese landen zijn alleen bereid tot solidariteit als er meer financiële discipline komt in de Zuid-Europese landen. Vooral Duitsland stuurt hierbij aan op overdracht van politieke soevereiniteit aan Brussel en gecentraliseerd banktoezicht in Frankfurt.

Ook in Azië stonden centrale banken in de schijnwerpers. Nadat de Japanse centrale bank eerder in het jaar maatregelen had genomen om de Japanse yen minder duur te maken ten opzichte van andere munten, kondigde de nieuwe Japanse premier in december aan een voorstander te zijn van meer agressieve kwantitatieve verruiming. Hiermee zou Japan zich moeten onttrekken uit een klimaat waarin deflatie en economische stagnatie al jaren de toon zetten. In juni verlaagde de Chinese centrale bank de rente om een verdere vertraging van Chinese economie tegen te gaan. Dit was de eerste keer sinds eind 2008. Daarbij werd in China het nieuwe communistische bewind geïnstalleerd van Xi Jinping, onder wiens leiding de economische koers van China grotendeels ongewijzigd blijft. In navolging van China wisten de opkomende markten afgelopen jaar de inflatie in toom te houden (mede door lagere grondstof- en voedselprijzen) waardoor er ruimte bleef voor centrale banken om de groei weer te stimuleren.

Financiële markten

De financiële markten hebben een goed jaar achter de rug ondanks de per saldo wat tegenvallende reële economie. In het eerste kwartaal profiteerden vooral de risicovolle beleggingscategorieën als (vastgoed)aandelen, risicovolle bedrijfsobligaties, staatsobligaties van opkomende landen en solide bedrijfsobligaties van de combinatie van meevallende economische cijfers in Amerika en de aanhoudende verruiming van het monetaire beleid.

In het tweede kwartaal - toen de bezorgdheid over de Europese crisis toenam - groeide de interesse voor veilige havensstaatsobligaties van Duitsland en Amerika. De tienjaarsrentes op deze staatsobligaties daalden ruim onder de 2%, omdat voor een steeds grotere groep investeerders het veiligstellen van het opgebouwde kapitaal belangrijker is dan het te verwachten rendement.

In het tweede halfjaar stegen de wereldwijde aandelenkoersen door naar een jaarwinst van 15% in euro's. De aandelenkoersen van opkomende landen sloten het jaar zelfs nog iets hoger af met een stijging van 17%. Vastgoed bleek echter de best renderende beleggingscategorie van 2012 met een rendement van 22%. Vastgoedaandelen profiteerden van de toenemende voorkeur van beleggers voor defensief getinte beleggingen met extra rendementsperspectief. Het agressieve optreden van centrale banken stimuleerde beleggers om beleggingsrisico's te nemen. Hiervan profiteerden de risicovolle en solide bedrijfsobligaties (19% respectievelijk 10%) en de staatsobligaties van opkomende landen (15%). Grondstoffen kwamen dit jaar niet goed uit de verf met een klein verlies van 2%. Staatsobligaties van ontwikkelde landen presteerden matig en noteerden aan het eind van het jaar een rendement 4%.

De euro verzwakte in het eerste halfjaar ten opzichte van de meeste valuta door de aanhoudende Europese crisis, maar krabbelde later in het jaar weer wat op na de toespraak van Draghi. De munt noteerde aan het einde van het jaar een bescheiden winst van 2% ten opzichte van de dollar.

Beleggingsbeleid in 2012

De hoofddoelstelling van het beleggingsbeleid is de beleggingen zo in te richten dat op lange termijn aan de verplichtingen kan worden voldaan. Hierbij wordt getracht een maximaal beleggingsrendement te genereren bij een acceptabel niveau van het beleggingsrisico.

Het strategisch beleggingsbeleid wordt door het bestuur vastgesteld aan de hand van een periodiek uit te voeren ALM studie en de actuele financiële positie van het pensioenfonds. Met de ALM studie worden de risico's die het pensioen loopt ten aanzien van de pensioenregeling, het indexatiebeleid, het premiebeleid en het beleggingsbeleid geanalyseerd.

Begin 2011 is de laatste ALM studie uitgevoerd. Op basis daarvan is besloten om de verdeling tussen aandelen (30%) en vastrentende waarden (70%) te handhaven, maar wel meer spreiding aan te brengen binnen beide categorieën. Binnen aandelen wordt 25% van het vermogen belegd in de ontwikkelde markten en 5% in de opkomende markten. Binnen de vastrentende waarden wordt 60% van het vermogen belegd in euro staatsobligaties en 10% in bedrijfsobligaties. Het beleggingsbeleid biedt eveneens de ruimte om tijdelijk liquiditeiten aan te houden. De strategische asset allocatie is daarmee als volgt:

Beleggingscategorie	Normweging
Aandelen ontwikkelde markten	25%
Aandelen opkomende markten	5%
Staatsobligaties euro	60%
Bedrijfsobligaties euro	10%
Liquiditeiten	0%

Op de hoofdcategorieën Aandelen en Vastrentend mag maximaal 10% worden van de normweging worden afgeweken. Van deze bandbreedte wordt maar beperkt gebruik gemaakt. In het afgelopen jaar zijn de afwijkingen tussen de feitelijke wegingen en de normwegingen verder teruggebracht door nieuwe premie conform de normweging te beleggen.

Op basis van de laatste ALM studie in 2011 is ook besloten om de duratie van de vastrentende beleggingen geleidelijk te verhogen van 14 naar 18. Vanwege de lage rente is deze voorgenomen duratieverlenging nog niet geïmplementeerd.

Het valutarisico in de aandelenbeleggingen wordt niet afgedekt.

Er wordt geen actief derivatenbeleid gevoerd. In het long duration fonds waarin door het SOP wordt belegd zitten echter wel derivaten verwerkt. Het SOP volgt de wijze waarop dit gebeurt en acht de wijze, waarop de derivaten worden gebruikt om de gewenste duration te bereiken, verantwoord.

Het SOP hecht er veel waarde aan dat beleggingen maatschappelijk verantwoord zijn. Bij de keuze van te gebruiken beleggingsfondsen wordt de maatschappelijke verantwoordelijkheid als criterium gebruikt. Er wordt geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om via stembeleid invloed uit te oefenen op de beleggingen van de fondsen waarin het SOP belegt. Het bestuur acht de mogelijke impact hiervan vanwege de omvang van het SOP te gering.

Beleggingsresultaten 2012

In 2012 is een beleggingsresultaat behaald van ruim 11% op het belegde vermogen. Er zijn benchmarks vastgesteld voor de diverse beleggingscategorieën. Het behaalde rendement van ruim 11% was 2% lager dan de gekozen benchmarks. Dit verschil is grotendeels te verklaren uit het feit dat in de gebruikte benchmark het gewicht van staatsobligaties in sommige Zuid-Europese landen duidelijk groter was dan in de portefeuille van het SOP en deze staatsobligaties in 2012 een goed rendement gaven. Daarnaast geldt dat in de benchmarks geen rekening wordt gehouden met beleggingskosten.

FINANCIËLE PARAGRAAF

De actuaris concludeert in zijn rapport, dat het op basis van het FTK gedefinieerd Minimum Vereist (Eigen) Vermogen voor nominale pensioenaanspraken per 31 december 2012 aanwezig was. Het Vereist (Eigen) Vermogen was per 31 december 2012 niet aanwezig. Aangezien de aanwezige dekkinggraad lager is dan de vereiste dekkinggraad is er sprake van een reservetekort.

Dekkinggraad

	31-12-2012	31-12-2011	31-12 2010	31-12 2009	31-12 2008
	%	%	%	%	%
Aanwezige dekkinggraad	112,8	99,9	108,3	116,0	91,9
Vereiste dekkinggraad	123,6	122,9	124,2	123,9	123,0

Actuariële analyse van het resultaat

De samenstelling van het resultaat over 2012 en 2011 blijken uit het volgende overzicht:

	2012	2011
Wijziging rentetermijnstructuur	274	-3.697
Resultaat op intrest/beleggingen	2.118	1.355
Resultaat op premie	576	916
Resultaat op waardeoverdrachten	-20	-53
Resultaat op kosten	43	49
Resultaat op uitkeringen	3	-5
Resultaat op overige kanssystemen	375	262
Toeslagverlening	-47	-
Wijziging actuariële grondslagen	-255	-126
Resultaat	<u>3.067</u>	<u>-1.299</u>

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 128 van de Pensioenwet zijn als volgt:
Deze premie is exclusief de premiebijdragen risico deelnemers ad 613 (2011 527).

	2012	2011
Kostendekkende premie	3.570	2.703
Gedempte premie	3.283	2.948
Feitelijke premie	3.731	3.312

RISICOPARAGRAAF

Risico en beheersing/beleid

Het bestuur heeft zijn beleid verwoord in de ABTN. Algemene leidraad voor het uitvoeren van zijn beheertaken is risicobewust operationeel management. Onderstaand treft u de risico's aan die het bestuur met prioriteit heeft gevolgd.

- Beleggingsrisico's
- Operationele risico's
- Actuariële risico's
- Renterisico

Beleggingsrisico's

In het beleggingsbeleid is sprake van een spreiding over de verschillende beleggingsfondsen en niet in individuele aandelen. Dit resulteert er in dat de gehele portefeuille een lager risico heeft. Voor de beleggingen in aandelen is het fonds Robeco geselecteerd.

De belangrijkste beleggingsrisico's zijn het markt-, prijs-, valuta- en kredietrisico.

Operationele risico's

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Actuariële risico's

Het fonds maakt gebruik van de zogenaamde prognosetafels van het AG. In deze tafels is de sterftetrend verdisconteerd. Door toepassing van deze prognosetafels is het langlevensrisico voor het fonds sterk gereduceerd. Overige relevante actuariële risico's zijn het overlijdens- en het arbeidsongeschiktheidsrisico van de deelnemers. Het overlijdensrisico (oftewel het risico van kortleven) is begrensd door de risicokapitalen van partnerpensioenen op stop-loss basis te herverzekerden. Het arbeidsongeschiktheidsrisico is door het fonds herverzekerd.

Renterisico

Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de marktrente omdat de duration van de beleggingen en de verplichtingen niet gelijk zijn. Bij de bepaling van het beleggingsbeleid weegt het bestuur zorgvuldig de voordelen (meer zekerheid) en nadelen (minder rendement bij een stijging van de rente) van meer of minder duration matching af ten opzichte van alternatieve strategieën.

De feitelijke risicobeheersing wordt in detail beschreven in de Jaarrekening, onder "Risicobeheer en derivaten".

VERWACHT EN GEPLAND VOOR 2013

Aanpassen pensioenregeling

In verband met het verhogen van de pensioenleeftijd van 65 naar 67 jaar zal de huidige pensioenregeling van het fonds aangepast moeten worden. De werkgever en de Ondernemingsraad zullen hier in de eerste helft van 2013 overleg over voeren en tot afspraken komen die vervolgens door het bestuur geïmplementeerd moeten worden. De vermoedelijke invoerdatum voor deze wijziging is 1 januari 2014.

Communicatie

Het fonds heeft in de afgelopen periode veel aandacht besteed aan de communicatie. Er zullen nieuwe documenten op de website worden toegevoegd. Verder zal in 2013 een enquête worden gehouden, waarmee wordt onderzocht of de communicatiemiddelen die het pensioenfonds heeft ingezet, effectief zijn. De enquête kan online worden ingevuld op de website van het pensioenfonds.

Deskundigheidsbevordering

Het huidige deskundigheidsplan zal in 2013 worden geactualiseerd waarin ook een opleidingsplan zal worden opgenomen. In dit plan zal ook de benodigde deskundigheid van de individuele bestuursleden en van het bestuur als geheel worden geformuleerd. Verder beoogt het bestuur met het nieuwe deskundigheidsplan de deskundigheid binnen het bestuur te bevorderen en waarborgen.

Governance

Het bestuur zal in 2013 onderzoeken wat er gedaan moet worden ter invulling van de te verwachten nieuwe wetgeving op het vlak van governance. Dat zal naar verwachting in de tweede helft 2013 worden opgepakt.

Aanbevelingen visitatiecommissie

Het bestuur zal in 2013 opvolging geven aan de aanbevelingen van de visitatiecommissie, waaronder de formalisering van het proces rondom het vermogensbeheer.

Pensioenakkoord

Het bestuur zal in 2013 een studie doen naar de mogelijke impact die het Pensioenakkoord en de ontwikkelingen op pensioengebied hebben op de pensioenregelingen in Nederland.

De gevolgen van de ontwikkelingen in pensioenland waarbij in 2013 keuzes moeten worden gemaakt en beslissingen moeten worden genomen over o.a. de pensioenregeling van SOP.

In hoofdzaak liggen de besprekingen bij de werkgevers en de OR. De verwachting is dat er in de loop van 2013 meer duidelijkheid zal zijn, zodat het bestuur de uitvoerbaarheid van de te maken keuzes kan controleren. Vervolgens zullen de gemaakte keuzes naar verwachting gezamenlijk met de werkgevers en de Ondernemingsraden verdiept uitgewerkt worden.

Rotterdam, 28 mei 2013

Stichting ORTEC Pensioenfonds
Het bestuur

G.T. Timmer	Voorzitter
A.A. Hartog	Plv. secretaris
F. Heemskerk	Lid
C.M. Krijts	Secretaris
J.E.M. Scholing	Plv. voorzitter
W.A. Luijten	Lid

JAARREKENING

1 BALANS PER 31 DECEMBER 2012

(na bestemming saldo baten en lasten)

(in duizenden euro's)

	<u>31 december 2012</u>	<u>31 december 2011</u>
ACTIVA		
Beleggingen voor risico pensioenfonds (1)	25.884	20.361
Beleggingen voor risico deelnemer (2)	3.840	2.847
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen (3)	597	666
Vorderingen en overlopende activa (4)	7	55
Liquide middelen (5)	411	244
	<u>30.739</u>	<u>24.173</u>
PASSIVA		
Stichtingskapitaal en reserves (6)	3.043	-24
Technische voorzieningen (7)	23.796	21.308
Voorzieningen voor risico deelnemers (8)	3.840	2.847
Overige schulden en overlopende passiva (9)	60	42
	<u>30.739</u>	<u>24.173</u>

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2012

(in duizenden euro's)

		2012	2011
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	(10)	3.731	3.312
Premiebijdragen voor risico deelnemers	(11)	613	527
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(12)	2.475	1.573
Beleggingsresultaten risico deelnemers	(13)	383	-128
Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfonds	(14)	23	97
Saldo waardeoverdrachten risico deelnemers	(15)	-3	-27
Pensioenuitkeringen	(16)	-150	-147
Mutatie technische voorzieningen	(17)		
Pensioenopbouw		-2.572	-1.948
Toeslagen		-47	-
Rentetoevoeging		-357	-218
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen		153	142
Onttrekkingen voor uitvoeringskosten		-61	4
Saldo overdrachten van rechten		-43	-150
Wijziging marktrente		274	-3.697
Wijziging actuariële grondslagen		-255	-126
Overige wijzigingen		420	-17
		<u>-2.488</u>	<u>-6.010</u>
		-2.488	-6.010
Mutatie voorzieningen risico deelnemers	(18)	-993	-372
Herverzekeringen	(19)	-171	-149
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(20)	-69	264
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	(21)	-284	-239
Saldo van baten en lasten		<u>3.067</u>	<u>-1.299</u>
Bestemming saldo			
Mutatie algemene reserve		<u>3.067</u>	<u>-1.299</u>

3 KASSTROOMOVERZICHT 2012

(in duizenden euro's)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

	2012	2011
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	3.731	3.312
Premiebijdragen voor risico deelnemers	613	527
Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfonds	23	97
Saldo waardeoverdrachten risico deelnemers	-3	-27
Pensioenuitkeringen	-150	-147
Herverzekeringen	-171	-149
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-284	-239
Mutatie vorderingen en overlopende activa	48	-21
Mutatie overige schulden en overlopende passiva	18	-10
	<u>3.825</u>	<u>3.343</u>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen beleggingen	3	1.407
Aankopen beleggingen	-3.742	-4.245
Directe opbrengsten	359	303
Overige mutaties beleggingen	-209	-674
Kosten vermogensbeheer	-69	-48
Mutatie liquide middelen	<u>-3.658</u>	<u>-3.257</u>
	<u>167</u>	<u>86</u>
Samenstelling geldmiddelen		
	2012	2011
Liquide middelen per 1 januari	244	158
Mutatie liquide middelen	167	86
Liquide middelen per 31 december	<u>411</u>	<u>244</u>

4 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Algemeen

Het doel van Stichting ORTEC Pensioenfonds, statutair gevestigd te Groningen, is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van Stichting ORTEC Pensioenfonds.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het bestuur heeft op 28 mei 2013 de jaarrekening opgemaakt.

Schattingswijziging

Overlevingsgrondslagen

Vanaf boekjaar 2012 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel 2012-2062 van het Actuariel Genootschap (AG). De AG-Prognosetafel 2012-2062 houdt rekening met de voorzienbare trend in overlevingskansen van de gehele Nederlandse bevolking. De algemene sterftekansen die volgen uit de tafel worden voor het fonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte.

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Algemeen

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders vermeld.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde.

Overige activa en passiva worden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs, tenzij anders is vermeld.

Voor zover noodzakelijk, wordt op activa een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van activa en passiva

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economische potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, en waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, en waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar de rapporteringsvaluta euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van gearmorteerde kostprijs.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen van dat soort beleggingen.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers, verhoogd met de lopende intrest.

Niet aan een beurs genoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde.

Niet aan een beurs genoteerde fondsen zijn gewaardeerd op basis van de geschatte toekomstige nettokasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houden met het risicoprofiel en de looptijd.

Overige beleggingen

Onder overige beleggingen worden opgenomen die beleggingen die niet als een van de hiervoor opgesomde beleggingen geclassificeerd kunnen worden. Tevens worden onder de overige beleggingen opgenomen nog af te wikkelen beleggingstransacties en liquide middelen die beheerd worden door de vermogensbeheerder.

De overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Beleggingen voor rekening en risico deelnemer

Beleggingen voor rekening en risico deelnemers zijn middelen die aangehouden worden op rekeningen ten behoeve van deelnemers die zelf het beleggingsrisico dragen in het kader van de beschikbare premieregeling.

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het fonds worden aangehouden.

Herverzekering

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Stichtingskapitaal en reserves

Reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderinggrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde van de per balansdatum opgebouwde pensioenaanspraken. De contante waarde is berekend op basis van navolgende actuariële grondslagen:

Rekenrente

De rekenrente wordt bepaald conform de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo boekjaar. Voor 2011 (vergelijkende cijfers) betrof dit de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde. Voor 2012 betreft dit de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde met toepassing van de Ultimate Forward Rate. Het hanteren van de UFR houdt in dat voor ver in de toekomst liggende verplichtingen (20 jaar tot 60 jaar) een aangepaste rentecurve (ultimo 2012 hogere rente) wordt gehanteerd. Voor verplichtingen korter dan 20 jaar geldt de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde. Ultimo 2012 levert de toepassing van de UFR een positief effect op de dekkingsgraad op van 10,9%.

Sterftekansen

De Prognosetafel AG 2012-2062. De gehanteerde sterftekansen in verband met de afwijking van de verzekerdensterfte ten opzichte van de sterfte van de gehele bevolking is voor verzekerden gebaseerd op fondsspecifieke ervaringssterfte conform de tabel "Ortec 2012". Voor medeverzekerden is gebruik gemaakt van de ervaringssterfte conform de tabel "Syntrus Achmea 2010". Prognosejaar 2013 is als startjaar gehanteerd.

In 2011 was dit:

De Prognosetafel AG 2010-2060. De gehanteerde sterftekansen in verband met de afwijking van de verzekerdensterfte ten opzichte van de sterfte van de gehele bevolking is voor verzekerden gebaseerd op fondsspecifieke ervaringssterfte conform de tabel "Ortec 2012". Voor medeverzekerden is gebruik gemaakt van de ervaringssterfte conform de tabel "Syntrus Achmea 2010". Prognosejaar 2012 is als startjaar gehanteerd.

Partnerschap

Voor de berekening van het risico voor het nabestaandenpensioen wordt rekening gehouden met de werkelijke burgerlijke staat van de actieve deelnemers; voor premievrije en gepensioneerde deelnemers wordt, indien zij hebben gekozen voor nabestaandenpensioen, voor nabestaandenpensioen gereserveerd.

Leeftijdsverschil man-vrouw

De man wordt verondersteld drie jaar ouder te zijn dan zijn vrouwelijke partner.

Invaliditeit

Voor de (gewezen) deelnemers die invalide zijn, wordt de contante waarde van de toekomstige premievrijgestelde pensioenopbouw gereserveerd.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Voor toekomstige uitvoeringskosten is de technische voorziening verhoogd met 3%.

Voorziening voor risico deelnemers

De waardering van de voorzieningen voor risico van deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

Overige schulden en overlopende passiva

De overige schulden en overlopende passiva worden gewaardeerd op de geamortiseerde kostprijs.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld worden baten en lasten verwerkt in het resultaat van het jaar, waarop zij betrekking hebben.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan hen in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Premiebijdragen risico deelnemers

Dit betreft ontvangen (vrijwillige spaar)bijdragen van deelnemers in het kader van de beschikbare-premieregeling. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt verstaan alle aan het boekjaar toe te rekenen inkomsten uit beleggingen, zijnde dividend van aandelen en de aan het boekjaar toe te rekenen rentebedragen van vastrentende beleggingen. Onder indirecte beleggingsopbrengsten wordt verstaan de verandering in de waarde van beleggingen. Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies en valutaverschillen.

Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfonds

Deze post bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Premies herverzekering

De risico's, voortvloeiend uit weduwen-, wezen- en arbeidsongeschiktheidstoezeggingen zijn herverzekerd bij Zwitserleven te Amsterdam.

Uitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de indirecte methode opgesteld. Er is onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2012

(in duizenden euro's)

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2011	5.233	10.752	46	16.031
Aankopen	989	2.729	-	3.718
Verkopen/aflossingen	-	-1.380	-	-1.380
Overige mutaties	-51	30	695	674
Waardemutaties	-503	1.821	-	1.318
Stand per 31 december 2011	5.668	13.952	741	20.361
Aankopen	1.287	1.842	-	3.129
Overige mutaties	-65	-22	296	209
Waardemutaties	828	1.357	-	2.185
Stand per 31 december 2012	7.718	17.129	1.037	25.884

Reële waarde

Schattingen en veronderstellingen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2012	31-12-2011
Specificatie naar soort:		
Ontwikkelde markten	6.395	4.848
Opkomende markten	1.323	820
	7.718	5.668

Alle aandelen zijn beursgenoteerd.

Per 31 december 2012 zijn geen aandelen uitgeleend.

	31-12-2012		31-12-2011	
		In %		In %
Specificatie aandelen naar bedrijfstak:				
Financiële instellingen	1.432	18,6	875	15,4
Informatie technologie	1.043	13,5	786	13,9
Farmacie en gezondheidszorg	736	9,6	565	9,9
Energie	842	10,9	722	12,7
Industrie en dienstverlening	688	8,9	519	9,2
Consument cyclisch	819	10,6	494	8,7
Consument defensief	888	11,5	714	12,6
Basismaterialen	666	8,6	419	7,4
Telecom	387	5,0	315	5,6
Nutsbedrijven	172	2,2	130	2,3
Overig	45	0,6	129	2,3
	<u>7.718</u>	<u>100,0</u>	<u>5.668</u>	<u>100,0</u>

Specificatie aandelen naar regio:

Amerika	3.376	43,8	2.433	42,9
Europa	2.341	30,3	1.978	34,9
Verre Oosten	1.374	17,8	747	13,2
Overig	627	8,1	510	9,0
	<u>7.718</u>	<u>100,0</u>	<u>5.668</u>	<u>100,0</u>

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2012	31-12-2011
Specificatie vastrentende waarden naar soort:		
Obligatiebeleggingsfondsen	<u>17.129</u>	<u>13.952</u>

Per 31 december 2012 zijn geen obligaties uitgeleend.

	31-12-2012		31-12-2011	
		In %		In %
Specificatie vastrentende waarden naar bedrijfstak:				
Staatsobligaties	14.070	82,1	11.858	85,0
Bedrijfsobligaties	3.059	17,9	2.094	15,0
	<u>17.129</u>	<u>100,0</u>	<u>13.952</u>	<u>100,0</u>
Specificatie vastrentende waarden naar regio:				
Europa	<u>17.129</u>	<u>100,0</u>	<u>13.952</u>	<u>100,0</u>

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
Overige beleggingen		
Liquide middelen	1.017	715
Beleggingsdebiteuren	20	26
	<u>1.037</u>	<u>741</u>

2. Beleggingen voor risico deelnemer

	<u>2012</u>	<u>2011</u>
Stand per 1 januari	2.847	2.475
Premie en stortingen	613	527
Uitkeringen en onttrekkingen	-3	-27
Beleggingsresultaten risico deelnemers	383	-128
Stand per 31 december	<u>3.840</u>	<u>2.847</u>

De beleggingen voor risico deelnemer kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
Aandelen	1.984	1.545
Vastrentende waarden	1.814	1.302
Liquide middelen	42	-
	<u>3.840</u>	<u>2.847</u>

3. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

	<u>2012</u>	<u>2011</u>
Stand per 1 januari	666	402
Toevoegingen	354	141
Onttrekkingen	-517	-155
Overige wijzigingen	94	278
	<u>597</u>	<u>666</u>

Per 1 januari 2011 is de herverzekeringsbij herverzekeringsmaatschappij Zwitserleven verlengd met 5 jaar. De premievrijstelling van de premiebetaling voor de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid is op rentebasis herverzekerd. Het excedent-arbeidsongeschiktheidspensioen is op rentebasis herverzekerd. Het overlijdensrisico, dat voortvloeit uit de aanspraken op nabestaandenpensioenen en ANW-hiaat, is op kapitaalbasis herverzekerd. Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is gelijk aan de contante waarde van de in de toekomst te ontvangen uitkering voor de pensioenopbouw van het ouderdomspensioen van arbeidsongeschikten vermeerderd met de contante waarde van de in de toekomst te ontvangen uitkering van het arbeidsongeschiktheidspensioen. Het herverzekerde aandeel in de technische voorziening heeft betrekking op de deelnemers die aan het eind van het boekjaar arbeidsongeschikt zijn en heeft betrekking op deelnemers die ziek zijn aan het einde van het boekjaar, maar nog niet arbeidsongeschikt (IBNR).

Met de herverzekeringsmaatschappij is een winstdelingsregeling overeengekomen. Per 31 december 2012 bestaat er geen vordering uit hoofde van resultaatdeling.

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
4. Vorderingen en overlopende activa		
Verzekeringsmaatschappij	7	4
Vorderingen op werkgevers	-	50
Overige vorderingen en overlopende activa	-	1
	<u>7</u>	<u>55</u>

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

5. Liquide middelen

ABN AMRO Bank N.V.	<u>411</u>	<u>244</u>
--------------------	------------	------------

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn en niet het karakter van beleggingen hebben.

6. Stichtingskapitaal en reserves

	<u>Algemene reserve</u>
Stand per 1 januari 2011	1.275
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-1.299
Stand per 31 december 2011	<u>-24</u>
Uit bestemming saldo van baten en lasten	3.067
Stand per 31 december 2012	<u>3.043</u>

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
Solvabiliteit		
Minimaal vereist eigen vermogen	1.322	1.444
Vereist eigen vermogen	5.605	4.887

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als reservetekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model.

Herstelplan

De dekkingsgraad van SOP bedroeg 112,8% per eind 2012. Per eind maart 2013 was de dekkingsgraad 116,0%. Daarmee is de dekkingsgraad drie kwartaaleinden hoger dan het Minimaal Vereist Eigen Vermogen van 105,6%. Het bestuur zal in mei 2013 DNB informeren over het feit dat het fonds geen dekkingstekort meer heeft en zal het kortetermijnherstelplan van SOP per 31 maart 2013 beëindigen.

7. Technische voorzieningen

	<u>Pensioen- verplichting</u>	
Stand per 1 januari 2011		15.298
Mutatie technische voorziening		6.010
Stand per 31 december 2011		<u>21.308</u>
Mutatie technische voorzieningen		2.488
Stand per 31 december 2012		<u>23.796</u>
	<u>2012</u>	<u>2011</u>
Mutatie technische voorzieningen		
Pensioenopbouw	2.572	1.948
Toeslagen	47	-
Rentetoevoeging	357	218
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen	-153	-142
Onttrekkingen voor uitvoeringskosten	61	-4
Saldo overdrachten van rechten	43	150
Wijziging markttrente	-274	3.697
Wijziging actuariële grondslagen	255	126
Overige wijzigingen	-420	17
	<u>2.488</u>	<u>6.010</u>

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorie van deelnemers als volgt samengesteld:

Deelnemers	17.008	15.529
Gewezen deelnemers	4.725	3.778
Pensioengerechtigden	2.063	2.001
	<u>23.796</u>	<u>21.308</u>

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Dit betekent dat alle opgebouwde aanspraken zijn opgenomen in de technische voorzieningen.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Toeslagverlening

Ieder jaar bekijkt het bestuur of de pensioenrechten, de pensioenaanspraken en de bij Nationale Nederlanden verzekerde rechten verhoogd kunnen worden met een toeslag. Dit is een voorwaardelijke toeslag, op basis van een door het bestuur te bepalen percentage. Hierbij wordt als uitgangspunt de door het CBS bepaalde CPI alle huishoudens afgeleid over de laatste periode oktober - oktober genomen. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendementen gefinancierd. Er is geen zekerheid. Er wordt geen geld gereserveerd om het pensioen in de toekomst te verhogen. De toeslag is afhankelijk van de nominale marktwaarde dekkingsgraad en het vereist eigen vermogen (VEV) van het pensioenfonds.

	2012	2011
8. Voorzieningen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	2.847	2.475
Premie en stortingen	613	527
Uitkeringen en onttrekkingen	-3	-27
Beleggingsresultaat risico deelnemers	383	-128
Stand per 31 december	<u>3.840</u>	<u>2.847</u>
	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
9. Overige schulden en overlopende passiva		
Belastingen en premies sociale verzekeringen	5	4
Te betalen kosten	49	38
Schuld aan werkgever	6	-
	<u>60</u>	<u>42</u>

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	Vermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad %
Stand per 31 december 2011	21.284	21.308	99,9
Mutatie	5.555	2.488	12,9
Stand per 31 december 2012	<u>26.839</u>	<u>23.796</u>	<u>112,8</u>

	2012	2011
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	99,9	108,3
Premieresultaat	5,0	6,0
Uitkeringen	-	0,1
Wijziging marktrente	1,3	-21,1
Beleggingsresultaat	9,6	8,7
Overig	-3,0	-2,1
Dekkingsgraad per 31 december	112,8	99,9

Het tekort op FTK grondslagen is als volgt:

	31-12-2012	31-12-2011
Voorziening pensioenverplichtingen	23.796	21.308
Buffers:		
S1 Renterisico	3.243	2.826
S2 Risico zakelijke waarden	2.250	2.004
S3 Valutarisico	1.668	1.093
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	247	43
S6 Verzekeringstechnisch risico	2.295	2.240
Opslag TV risico deelnemers	38	-
Diversificatie effect	-4.136	-3.319
Vereist eigen vermogen (vereiste buffers)	5.605	4.887
Vereist pensioenvermogen (art. 132 Pensioenwet)	29.401	26.195
Aanwezig pensioenvermogen	26.839	21.284
Tekort/Tekort	-2.562	-4.911

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische asset mix in de evenwichtssituatie.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat het renterisico, prijs(koers)risico en het valutarisico.

De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall-marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd van de verplichtingen.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

	31-12-2012		31-12-2011	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Vastrentende waarden	17.129	14,7	13.952	15,8
Voorziening pensioenverplichtingen	23.796	29,9	21.308	31,3

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2012		31-12-2011	
		in %		in %
Resterende looptijd < 1 jaar	436	2,5	671	4,8
Resterende looptijd 1-5 jaar	3.714	21,7	3.175	22,8
Resterende looptijd > 5 jaar	12.979	75,8	10.106	72,4
	<u>17.129</u>	<u>100,0</u>	<u>13.952</u>	<u>100,0</u>

Gevoeligheidsanalyse

Prijsrisico

Prijsrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico kan worden gelimiteerd door diversificatie.

Valutarisico

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2012 € 7.015 (2011: € 5.261) en wordt in onderstaande tabel weergegeven. In de tabel is geen rekening gehouden met valuta afdekking binnen de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds belegt.

De vreemde valutapositie is als volgt te specificeren:

	31-12-2012	31-12-2011
Euro	18.869	15.100
Britse pond	620	475
Japanse yen	544	436
Amerikaanse dollar	3.593	2.710
Canadese dollar	307	257
Zwitserse frank	230	189
Hong Kong dollar	344	197
Koreaanse won	275	187
Australische dollar	237	175
Overig	865	635
	<u>25.884</u>	<u>20.361</u>

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan (en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.)

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2012		31-12-2011	
		In %		In %
AAA	9.076	53,0	9.629	69,0
AA	2.331	13,6	2.293	16,4
A	904	5,3	516	3,7
BBB	4.296	25,1	618	4,4
BB	-	-	5	-
Overig	522	3,0	891	6,5
	<u>17.129</u>	<u>100,0</u>	<u>13.952</u>	<u>100,0</u>

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Actuariële risico's

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste actuariële (verzekeringstechnische) risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG-prognosetafel 2012-2062 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het fonds heeft het arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrijstelling herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande verzekeringsmaatschappij. Daarnaast is eveneens het arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico herverzekerd. De herverzekeringsovereenkomsten zijn verlengd in 2011. Met de herverzekeraars zijn resultaatdelingen overeengekomen.

Toeslagrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om de pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt door het pensioenfonds geen gebruik gemaakt van financiële derivaten. De beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds belegd maken wel gebruik van financiële derivaten (met name interest rate swaps in Robeco Institutional Liability Driven Euro Government Bond Fund).

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders

De bestuurders ontvangen geen beloning van het fonds. Er zijn geen leningen verstrekt aan en er zijn geen vorderingen op (voormalige) bestuurders.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Per balansdatum zijn er geen zekerheden en garanties ontvangen.

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met een serviceorganisatie voor een periode van 5 jaar, eindigend per 31 december 2016. De jaarlijks te betalen vergoeding bedraagt € 190 (2011: € 168). Deze overeenkomst is per 1-1-2012 met 5 jaar verlengd. De totale verplichting voor de resterende looptijd bedraagt € 760.

Daarnaast heeft het fonds een herverzekeringscontract afgesloten voor een periode van 5 jaar ingaande 2011. De in 2012 betaalde premie bedraagt € 195 (2011 € 164) De totale verplichting voor de resterende looptijd bedraagt € 585.

Investeringsverplichtingen

Per balansdatum bestaan er geen investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen).

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2012

(in duizenden euro's)

	2012	2011
10. Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Premie werkgevers en werknemers	3.731	3.304
FVP-koopsommen	-	8
	<u>3.731</u>	<u>3.312</u>

De FVP-koopsommen worden aangewend voor inkoop van extra pensioenaanspraken.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 128 van de Pensioenwet zijn als volgt:

Kostendekkende premie	3.570	2.703
Gedempte premie	3.283	2.948
Feitelijke premie	3.731	3.312

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

Actuarieel benodigde koopsom	2.638	1.948
Opslag voor uitvoeringskosten	322	284
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	610	471
	<u>3.570</u>	<u>2.703</u>

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

Actuarieel benodigde koopsom	2.404	2.145
Opslag voor uitvoeringskosten	322	284
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	557	519
	<u>3.283</u>	<u>2.948</u>

11. Premiebijdragen voor risico deelnemers

Periodieke premies	<u>613</u>	<u>527</u>
--------------------	------------	------------

Het pensioenfonds kent een beschikbare premieregeling boven een maximum salaris van € 48.100 (2011 € 47.019) De werkgever stelt een bijdrage beschikbaar over het salaris boven dit grensbedrag.

Daarnaast kunnen deelnemers sparen voor een aanvullend pensioen. De deelnemer kan bijdragen storten voor zover de deelnemer hiervoor 'fiscale ruimte' heeft. Deze aanvullende bijdragen zijn geheel voor rekening van de deelnemer.

12. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

	Directe beleggings- opbrengsten 2012	Indirecte beleggings- opbrengsten 2012	Kosten van vermogens- beheer 2012	Totaal 2012
Aandelen	157	828	-33	952
Vastrentende waarden	202	1.357	-36	1.523
	<u>359</u>	<u>2.185</u>	<u>-69</u>	<u>2.475</u>
	Directe beleggings- opbrengsten 2011	Indirecte beleggings- opbrengsten 2011	Kosten van vermogens- beheer 2011	Totaal 2011
Aandelen	124	-503	-27	-406
Vastrentende waarden	176	1.821	-21	1.976
Overige opbrengsten en lasten	3	-	-	3
	<u>303</u>	<u>1.318</u>	<u>-48</u>	<u>1.573</u>

13. Beleggingsresultaten risico deelnemers

	Directe beleggings- opbrengsten 2012	Indirecte beleggings- opbrengsten 2012	Kosten van vermogens- beheer	Totaal 2012	Totaal 2011
Beleggingsresultaten risico deelnemers	-	383	-	383	-128

14. Saldo waardeoverdrachten risico pensioenfonds

	2012	2011
Overgenomen pensioenverplichtingen	23	200
Overgedragen pensioenverplichtingen	-	-103
	<u>23</u>	<u>97</u>

Dit betreft de ontvangst van of betaling aan pensioenfonds of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd.

De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra dienstjaren.

De toevoeging aan de technische voorziening uit hoofde van de overgenomen pensioenverplichtingen bedraagt € 43 (2011: € 268). Het resultaat op de overgenomen pensioenverplichtingen bedraagt in 2012: € -20 (2011: € -68).

De afname van de technische voorziening uit hoofde van de overgedragen pensioenverplichtingen bedraagt € 0 (2011: € -118). Het resultaat op de overgedragen pensioenverplichtingen bedraagt in 2012: € 0 (2011: € 15).

Als gevolg van onderdekking bij pensioenfondsen is de onderlinge afrekening van waardeoverdrachten tot stilstand gekomen. Zodra de financiële positie van het pensioenfonds dit toelaat zullen de onderlinge waardeoverdrachten weer worden hervat. Uiteraard zal dan ook de dekkingsgraad van de tegenpartij voldoende moeten zijn.

	2012	2011
15. Saldo waardeoverdrachten risico deelnemers		
Overgedragen pensioenverplichtingen	-3	-27
16. Pensioenuitkeringen		
Ouderdomspensioen	22	19
Partnerpensioen	92	92
Wezenpensioen	5	6
Arbeidsongeschiktheid	17	11
Afkopen	14	19
	<u>150</u>	<u>147</u>

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 438,44 (2011: € 427,29) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet(artikel 66).

17. Mutatie technische voorzieningen

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw zijn de actuariële kosten opgenomen voor de inkoop van de onvoorwaardelijke pensioenaangroei in het verslagjaar. Tevens zijn hierin de risicopremies voor overlijden en arbeidsongeschiktheid opgenomen.

Toeslagen

Het beleid en de ambitie inzake de toeslagverlening is weergegeven in de alinea "Toeslagverlening" onder de paragraaf inzake de toelichting op de balanspost "Voorziening pensioenverplichtingen risico fonds".

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met 1,544% (2011: 1,296%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2011.

Pensioenuitkeringen en afkopen

Op basis van de opgebouwde pensioenaanspraken wordt jaarlijks een vrijval verwacht uit de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van het doen van uitkeringen. Deze verwachte vrijval is onder dit hoofd opgenomen.

Uitvoeringskosten

De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft de vrijval van de in de voorziening opgenomen opslag voor excassokosten ad 3% voor het doen van uitkeringen.

Wijziging rentetermijnstructuur

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Sinds december 2011 is de rentetermijnstructuur gebaseerd een driemaandsgemiddelde dagrente. In 2012 is hieraan de Ultimate Forwarde rate toegevoegd. Het hanteren van de UFR houdt in dat voor ver in de toekomst liggende verplichtingen (20 jaar tot 60 jaar) een aangepaste rentecurve (ultimo 2012 hogere rente) wordt gehanteerd. Voor verplichtingen korter dan 20 jaar geldt de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Aan het eind van het verslagjaar is overgegaan naar de Prognosetafel 2012-2062, voorheen Prognosetafel 2010-2060. De aanpassing naar de nieuwe prognosetafel heeft niet geleid tot aanpassingen op de ervaringssterfte.

Overige wijzigingen

	2012	2011
Resultaat op kanssystemen:		
Resultaat op sterfte	67	38
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	332	-65
Resultaat op mutaties	21	10
	<u>420</u>	<u>-17</u>

18. Mutatie voorzieningen risico deelnemers

Mutatie boekjaar	<u>-993</u>	<u>-372</u>
------------------	-------------	-------------

19. Herverzekeringen

Premies voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	-121	-99
Premies voor premievrijstelling	-74	-65
Totaal premies	<u>-195</u>	<u>-164</u>
Uitkeringen van herverzekerd ouderdomspensioen	24	15
	<u>-171</u>	<u>-149</u>

20. Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Mutatie waarde herverzekeringspolissen	<u>-69</u>	<u>264</u>
--	------------	------------

21. Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Administratiekosten	193	168
Adviseurs- en controlekosten	47	53
Overige kosten	44	18
	<u>284</u>	<u>239</u>

De overige kosten zijn hoger dan vorig jaar door o.a. € 20 voor ITP visitatie.

Ingevolge artikel 382a Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek worden de accountantskosten als volgt verantwoord:

	2012	2011
Onderzoek van de jaarrekening	18	17
Onderzoek van de jaarrekening voorgaand boekjaar	1	4
	<u>19</u>	<u>21</u>

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- het pensioenfonds in het boekjaar 2012 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- het pensioenfonds in het boekjaar 2012 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- in het boekjaar 2012 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld;

Personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. Het bestuur ontvangt geen bezoldiging.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Rotterdam, 28 mei 2013

Stichting ORTEC Pensioenfonds
Het bestuur

G.T. Timmer	Voorzitter
A.A. Hartog	Plv. secretaris
F. Heemskerk	Lid
C.M. Krijts	Secretaris
J.E.M. Scholing	Plv. voorzitter
W.A. Luijten	Lid

OVERIGE GEGEVENS

OVERIGE GEGEVENS

1 Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die een zodanige invloed op de jaarrekening 2012 hebben dat deze dienen te worden vermeld.

2 Herstelplan

De dekkinggraad van SOP bedroeg 112,8% per eind 2012. Per eind maart 2013 was de dekkinggraad 116,0%. Daarmee is de dekkinggraad drie kwartaaleinden hoger dan het Minimaal Vereist Eigen Vermogen van 105,6%. Het bestuur zal in mei 2013 DNB informeren over het feit dat het fonds geen dekkingstekort meer heeft en zal het kortetermijnherstelplan van SOP per 31 maart 2013 beëindigen.

3 Resultaatverdeling

Het resultaat over 2012 ad 3.067 is toegevoegd aan de algemene reserve.

4 ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting ORTEC Pensioenfonds gevestigd te Groningen is aan Towers Watson de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2012.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn 'Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen' heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve gegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld; en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegeven verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen
Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een reservetekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 (reservetekort) van de Pensioenwet.

De vermogenspositie van Stichting ORTEC Pensioenfonds is naar mijn mening niet voldoende vanwege het reservetekort.

Rotterdam, 28 mei 2013

Drs. A.J. Dongelmans AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

5 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het Bestuur van Stichting ORTEC Pensioenfonds

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2012 van Stichting ORTEC Pensioenfonds te Groningen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2012 en de staat van baten en lasten over 2012 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW), met inachtneming van het bepaalde in artikel 146 Pensioenwet. Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting ORTEC Pensioenfonds per 31 december 2012 en van het resultaat over 2012 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW, met inachtneming van het bepaalde in artikel 146 Pensioenwet.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Den Haag, 28 mei 2013

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

BIJLAGEN

1 VERLOOPSTAAT DEELNEMERS

	2012		2011	
	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal
Deelnemers				
Stand vorig boekjaar		516		493
Nieuwe toetredingen	100		76	
Ontslag met premievrije aanspraak	-52		-51	
Ingang pensioen	-		-1	
Andere oorzaken	-3		-1	
		45		23
Stand einde boekjaar		561		516
Gewezen deelnemers				
Stand vorig boekjaar		326		303
Ontslag met premievrije aanspraak	52		51	
Waardeoverdrachten	-		-10	
Ingang pensioen	-		-1	
Afkopen	-14		-17	
Andere oorzaken	-2		-	
		36		23
Stand einde boekjaar		362		326
Pensioentrekkenden				
Stand vorig boekjaar		9		7
Ingang pensioen	-		2	
Afloop	-1		-	
		-1		2
Stand einde boekjaar		8		9
		931		851